

ri geçen senetlerin mecmuu, 38 nci maddenin 1 nci fıkrasında yazılı (120) güne kadar vâdeli senetler yekûnunu geçemez.»

«Vâdesi (9) ayı tecavüz etmiyen zirai senetler de ticari senetler gibi iskontaya kabul edilebilir.

Şu kadar ki, bunların miktarı 38 nci maddenin 1 nci fıkrasında yazılı 120 güne kadar vâdeli senetler yekûnunu tecavüz edemez.»

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen yok. Maddeyi oyunza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununa 6544 sayılı Kanunun 10 neu maddesi ile eklenen ek madde 1 aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

«**EK MADDE 1.** — Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Genel Müdürlüğü, Türkiye'de faaliyette bulunan bankalardan, mevduat, kredi, döviz ve diğer muamelelerine ait her türlü malûmatı ve müşterilerinin risk vaziyetlerini talep ve bu risk vaziyetleri hakkında ilgili bankaları tenvir edebilir.

Şu kadar ki, bankalardan, müşterilerinin şahsi tevdiat hesapları hakkında banka malûmat talebedemez.

Bankalar, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından istenecek yukardaki muamelelere ait her türlü malûmatı taallük ettiği tarihten itibaren en geç (30) gün zarfında, bankanın talimatı dâhilinde ve tesbit edeceği formüllere uygun olarak vermeye mecburdurlar.

Yukardaki fıkralara göre, bankaca istenecek malûmatı müddeti içinde ve talimat ve formüllerle uygun olarak postaya veya Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Genel Müdürlüğüne tevdi etmiyen bankalar hakkında 7129 sayılı Bankalar Kanununun 68 nci maddesinde gösterilen para cezası tatbik olunur.»

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen yok. Maddeyi oyunza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Maddeyi oyunza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN — Maddeyi oyunza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının tümünü oyunza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Tasarının tümü kabul edilmiştir.

İçtüzüğün müzakeresine başlıyoruz arkadaşlar.

5. — *Cumhuriyet Senatosu İçtüzük teklifi ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzük Komisyonu raporu (2/15) (1)*

BAŞKAN — Efendim, eski 155 nci yeni 150 nci maddede kalmıştık. 150 nci maddeyi okutuyorum.

Cumhuriyet Senatosuna ait kısımlarında suç işlemek

MADDE 150. — Türkiye Büyük Millet Meclisi, binasına ait plânda C. Senatosu için ayrılan bölümlerde üyelerden veya milletvekillerinden başka bir kimse bir suç işlerse; eğer o suç savcılığın re'sen takibedemeyeceği fiillerden biri ise, Başkanlık makamı suçluyu dışarı çıkarttırır.

Eğer suç, re'sen takibolunacak fiillerden ise, Başkanlık Makamı suçluyu adalete teslim ettirir.

Bir üye veya milletvekili, bahis konusu bina ve müstemilâtında ağır cezayı gerektiren bir suç işlerse; Başkanlık Makamı, İdare Âmirleri vasıtasıyla suçlunun Meclis binası dışına çıkmasını önleyecek tedbirleri alır ve Cumhuriyet Savcısını davetle suçluyu ona teslim eder.

İşlenen suç, ağır cezayı gerektiren suçlardan başka ve fakat re'sen takibi gerektiren bir fiil ise; Başkanlık Makamı, İdare Âmirleri vasıtasıyla lâzımgelen ilk tahkikatı yapar ve tahkikat evrakını adalet makamlarına tevdi eder.

Adalet makamları, suçun yasama dokunulmazlığının kaldırılmasını icabettireceğine kanaat getirirse, bu tüzüğün 125 nci maddesine göre işlem yapar.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen... Buyurun sayın Artus.

(1) 65 c ek 8. Sayılı basmayazı 24 . 10 . 1962 günlü 95 nci Birleşim tutanağının sonundadır.

İÇTÜZÜK KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ÂMİL ARTUS (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Efendim, bu maddedeki senatör kelimesi üye olarak değiştirilecektir. Ayrıca maddenin son fıkrasındaki madde numarası, 128'nci madde, olacaktır. Sonra efendim, «Cumhuriyet Senatosuna ait kısımlarda..» denilmektedir ki bunun yerine, «Cumhuriyet Senatosuna ait binalarda...» denmesi daha doğrudur.

BAŞKAN — Sayın sözcünün kısa birkaç tashihine göre, Cumhuriyet Senatosuna ait kısımlar yerine Cumhuriyet Senatosuna ait binalar, Senatör yerine, üye ve 125'inci madde, yerine de 128'inci madde yazılacaktır. Senatör, yerine «üye» denilmesi zaten genel kurul da kabul buyurulmuştu. 125'inci madde yerine de şimdilik 128'inci madde yazılacaktır, ileride bu numara da değişebilir.

Maddeyi bu şekliyle oylarınıza sunuyorum.

Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

İkinci bölüme geçiyorum.

İkinci Bölüm

C. Senatosunun İç Hizmetleri

MADDE 151. — C. Senatosunun iç hizmetleri :

1. Genel Sekreterlik;
2. Genel Sekreterliğe bağlı komisyon sekreterlerini de ihtiva eden kanunlar, tutanak, basımevi, personel ve evrak müdürlükleri;
3. İdare Âmirlerine bağlı Saymanlık Levazım ve Daire müdürlükleri ile doktorluk ve saymanlığa bağlı veznedarlık;
4. Komisyonlarına bağlı Bütçe ve Kitaplık Müdürlüğü;
5. Başkanlığa bağlı özel kalem ve emniyet grubu;

Tarafından görülür. Bu maddede sayılan personelin görev ve yetkileri C. Senatosu Teşkilât Kanunu ile düzenlenir.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen? Buyurun Sırrı Atalay.

SIRRI ATALAY (Kars) — Muhterem arkadaşlarım; Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün son maddelerine gelmiş bulunmaktayız. 151'inci madde Cumhuriyet Senatosunun teşkilâtını göstermekte ve tesbit etmektedir. Gönül isterdi ki bu mevzuuda geniş bir müzakere açılın ve ilk C. Senatosu üyelerin çoğunluğu

burada bulunup, bu konuda fikirlerini anlatsınlar.

Cumhuriyet Senatosu teşkilâtını hüküm altına alan bu maddenin görüşülmesi sırasında bir hususun Cumhuriyet Senatosuna bilinmesi iktiza eder. Bir müstakil meclis olan, teşriî vazifeyi başından sonuna kadar diğer Meclislerle paylaşan Cumhuriyet Senatosu, çift Meclis sistemine göre müstakil bir Meclis olmak hüviyetindedir. Bir çift meclis sistemi içerisinde, parlamento hukukuna göre, meclislerin istiklâlleri; sadece Umumi Heyet toplantılarında, Anayasanın kendilerine vermiş olduğu bir hakka dayanarak, muayyen bir şekil üzerinde görüşmeler yapıp, kararlar almak değildir. İki meclis sisteminin yaşayabilmesi ise, gerek Umumi Heyet müzakerelerinde, ve gerekse o meclislerin teşkilâtında, iç hizmetlerinde, bütçelerinde tamamen müstakil olmalarıyla kaim ve mümkündür.

Bugünkü durum şudur: Cumhuriyet Senatosu müstakil bir teşkilâta sahip değildir. Cumhuriyet Senatosunun iç hizmetlerini gören bütün memur ve müstahdemler veyahut memurların şimdiki bütçe terimiyle memur, (D) ve (E) cetvellerindeki bütün hizmetliler diğer meclisin tâyin nakil ve terfiine bağlı bulunmaktadır. Şu anda Sayın Başkanımızın yanında bulunan bütün memurlar ve ileride zabıt tutan stenograflar dahi diğer meclise bağlı bulunmaktadırlar. Bunların nakilleri, tâyin ve terfileri diğer meclis tarafından yapılmaktadır.

Bir meclis tasavvur buyurun ki, bu meclis lider bir organ ve bir Anayasa müessesesidir. Bunun genel sekreterini bile diğer meclis tâyin etmek heves ve arzusundadır. Bu nereden gelmektedir? 27 Mayıs İnkılâbıyla feshedilen eski Türkiye Büyük Millet Meclisinin 5509 sayılı Kanuniyle memur statüsü bilâhara 5509 sayılı Kanunun birinci maddesini değiştiren 231 sayılı Kanunla Türkiye Büyük Millet Meclisi memur ve hizmetlileri 15 Ekim seçimlerinden sonra teşekkül eden ve tamamen bir terimden ibaret olan ve bir Parlamento karşılığı zikredilen Türkiye Büyük Millet Meclisine geçmiş bulunuyordu. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasamızın gerekçesinde ifade edildiği gibi, parlamento karşılığı sadece bir terimdir ve Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisini ayrı ayrı kapsamaktadır. Ayrı bir Türkiye Büyük Mil-

let Meclisi yoktur, ayrıca bir Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı da yoktur. Anayasa gerekçesinde der ki; iki Meclisin kurulmasındaki maksat; iki meclisi sık sık bir araya getirmek suretiyle üçüncü bir meclis meydana getirmek değildir. Yahut, terekküp tarzları ayrı ayrı olan ve böyle bir görünüme sahip bulunan bir meclis de değildir. Vazifeleri tamamen ayrı, müstakil iki meclis sistemidir. Fakat, demin de arz ettiğim gibi, 5509 sayılı Kanun ve bunun 1 nci maddesini değiştiren 231 sayılı Kanuna göre, memur ve hizmetlileri olduğu gibi yeni Meclise devir ettiğimiz zaman, Millet Meclisi bütün bu memur ve hizmetlileri kendi hizmetinde ve kendisine bağlı olarak görmek istiyor ve görmek istemesinden dolayıdır ki, Cumhuriyet Senatosuna her hangi bir kadroyu ve hizmetliyi, yahut her hangi bir memuru doğrudan doğruya vermek niyet ve arzusun da da değildir.

Cumhuriyet Senatosunun iki idare âmirinin, bundan bir yıl önceki bir zaman içinde vermiş oldukları, Cumhuriyet Senatosu Teşkilâtının ayrılmasını isteyen kanun teklifi henüz Millet Meclisinin bir komisyonundadır, bir türlü çıkmamaktadır ve ne zaman çıkacağı da bilinmemektedir. Kaldı ki, bir mecliste, diğer bir meclisin her hangi bir tutumu yahut noktai nazarı tenkid edilemez. Ancak bir meclis, diğer mecliste cereyan eden muamelelerin safahatını elbette ki, takibedebilir. Bu bakımdan Millet Meclisinin Anayasa Encümeninde Cumhuriyet Senatosunun Teşkilât Kanununun, demin arz ettiğim umumî temayül içerisinde, müthalâa edilmekte olduğuna şahid olduk. Noktai nazar şudur :

Cumhuriyet Senatosunun müstakil bir teşkilâta ihtiyacı yoktur. Çünkü Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisi aynı çatı altında bulunmaktadır. Aynı çatı altında bulunan iki meclisin ayrı ayrı ve müstakil birer teşkilât kurmalarına lüzum ve imkân da yoktur. İki Meclisin çeşitli hizmetlilerini aynı kadro içinde vazife yapanlara gördürürsek çok daha fazla faide temin edilir noktai nazarı hâkim olduğu gibi, bütçeden büyük mikyasta tasarruf edileceği iddiası da vardır. Derhatır buyurursunuz, Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu çıktığı zaman, bu Kurul Adliye Vekâletine bağlıdır, Ad-

liye binası içindedir veya dışındadır, Yüksek Hâkimler Kurulu sık sık Adliye Bakanlığı ile temastadır, onun için ayrı bir kadroya ihtiyaç yoktur, demedik. Müstakil bir organ olarak, Yüksek Hâkimler Kuruluna çeşitli kadroları, zatişlerinden tutunuz da, levazıma kadar bütün kadroları verdik. O zaman tasarrufa riayet edelim diye veyahut bu müessese Adalet Bakanlığına bağlı bir teşkilâttır, bunlara lüzum yoktur diye bir şey düşünmedik. Aynı teşkilât içinde meselâ, Ziraat Bakanlığı Teşkilâtı içinde, Zırai İşler Umum Müdürlüğü, Devlet Üretme Çiftlikleri Umum Müdürlüğü, Veteriner Umum Müdürlüğü, Orman Umum Müdürlüğü diye teşkilâtlar vardır. Bunlar hep aynı binanın içerisinde. O halde bunların da ayrı birer zatişlerine, muhasebesine ve sairesine lüzum yok, bir Yem Sanayiine de bunlara lüzum yok demiyoruz da, ama bir lider organ, bir teşriî merci ve bir Anayasa Müessesesi olan Cumhuriyet Senatosuna gelince durum değişmektedir. Aynı çatı altında bulunduğu için, Cumhuriyet Senatosunun ayrı bir teşkilâta bağlanmasına lüzum yoktur, deniyor.

Dünya parlâmento hukukları açıkça ifade eder ve bütün teamüller o yoldadır ki; nerede çift meclis sistemi varsa, ister aynı çatı altında olsun, ister ayrı ikisi de müstakil teşkilâta sahiptirler. Londra'da Lordlar Kamarası ile, Avam Kamarası aynı çatı altında olduğu halde tamamen birbirinden ayrı, müstakil bir teşkilâta sahiptir. Avusturya Parlâmentosu çift meclis sistemi ile idare edilir, aynı çatı altındadırlar, fakat, teşkilâtları tamamen birbirinden ayrı ve müstakildir. Roma'da bu usul aynı, Fransa'da aynı, Amerika'da aynıdır. Yani, bu parlâmentolar tamamen müstakil teşkilâta sahiptirler. Fazla vaktinizi almamak için bunların içtüzüklerini ayrı ayrı okumuyorum. İtalya'da, Fransa'da, İngiltere'de, Avusturya'da, İsviçre'de, nerede çift meclis sistemi varsa, nerede çift meclis sistemi kurulmuşsa, oradaki meclislerin teşkilâtı mutlak surette birbirinden ayrılmıştır. Zira iki meclis sisteminde hâkim olan zihniyet, meclisleri birbirini tamamlayan organlar olarak kabul etmemektedir. İki meclisten maksat her biri diğerinin yardımcısı değil, basit bir organı değil, her meclis müstakil bir organdır, kuruluşları da tamamen ayrıdır. Kuruluşları tama-

men ayrı olan bu meclislerin elbette ki, teşkilâtları da müstakil olacaktır. 1877 tarihinde açılan Meclisi Umumi iki kanalıyla Meclisi Mebusan, Meclisi Âyan 25 kişi ile açılmıştı. Meclisi Âyanın üyeleri hükümdar tarafından seçilirdi, genel oyla seçim yoktu ve oturumları gizli idi. Buna rağmen Meclisi Âyanın, 25 kişilik Meclisi Âyanın, bir Reisi vardı ve bütçesi tamamen ayrı idi ve Meclisi Âyanın İsmail Müstak Bey gibi bir Umumi Kâtibi olabilmış idi. Meclisi Mebusan ve Âyan tamamen ayrı, müstakil birer teşkilâta sahip idiler.

Meclisi Âyan Nizamnamesinin 1 nci maddesi; Meclisi Âyanın Heyeti Tahririyesini teşkil eden memuriyetleri şu şekilde tesbit etmektedir :

1. Başkâtip
2. Kalem müdürlükleri ve Encümen Kalemî muavinlikleri,
3. Mümeyyizlikler,
4. Zabıt Kalemî mukabelecilikleri (Zabıt kitâbeti inzıamı ile),
5. Zabıt Kâtipliği ve Aklâm müsevvitliği,
6. Mümeyyizlik ve mukayyitlikler.

Âyan Nizamnamesinin 2 nci maddesinde mezkûr kesturlara, yani, idare âmirlerine, merbut memurîn ve müstahdemîn ise şunlardır :

1. Muhasebe Müdürü,
2. Hafız kütüplük inzıamı ile mütercim,
3. Veznedar,
4. Daire Müdürü,
5. Hademe ve odacılar.

Yani Meclisi Âyanın Meclisi Mebusandan kütüphanesi bile ayrı, kütüphane müdürü dahi ayrıdır. Meclisi Mebusanın Dahilî Nizamnamesinin 158 nci maddesi

«Meclisi Mebusan hidematı dahiliyesi Meclisi Mebusan Başkâtıbeti ile buna merbut, Kavanin, Zabıt ve Evrak müdürlerini ve Muhasebe Müdüriyeti ile buna merbut veznedarlığı ve encümen mahsusuna merbut Kütüphane Memurluğunu ihtiva eder» diyor.

Görülüyor ki, Meclisi Mebusan Meclisi Âyan'ın tahrir işleri müstakil bir teşkilâta sahiptir ve Başkâtıbe bağlı Kavanin, Zabıt, Evrak müdüriyetleri, Matbaa Müdüriyeti, Muhasebe Kalemî Müdüriyeti ve buna merbut diğer kalemler var idi. Kütüphane Müdüriyeti var idi, Başkâtıbin ayrı vazifeleri var idi. İki Meclisin nizamnameleri, iki meclisin teşkilâtı tama-

men müstakil olarak ayrı idi ve yine bütçesi şu şekilde tanzim ediliyordu. Meselâ 1925 yılı Meclisi Âyan bütçesi :

Meclisi Âyanın 1325 senesi Bütçesi

F.	M.	Nev'i muhassasat	1325 senesi için tahsisi talebolunan
1		Heyeti Âyan	
	1	Reis	180 000
	2	Âza	5 400 000
		Yekûn	5 580 000
2		Memurîn ve müstahdemîn	
	1	Heyeti tahririye	265 200
	2	Daire Müdürü, Hademe, Odacı	79 800
		Yekûn	345 000
3		Masarif	
	1	Müteferrika, kırtasiye, mefruşat	48 000
	2	Tamirat	5 000
	3	Tabbiye	40 000
		Yekûn	93 000
		Birinci fasıl yekûnu	5 580 000
		İkinci fasıl yekûnu	345 000
		Üçüncü fasıl yekûnu	93 000
		UMUMİ YEKÛN	6 855 000

Maddelerin; 1 nci, 2 nci, 3 ncü fasıllarında geçen, Heyeti tahririye; Başkâtip, tahrirat kalemi, mümeyyiz, müsevvit, kâtip, zabıt kalemi ve memurları, evrak kalemi ve memurları, tercüme kalemi memurları odacılar, daire müdürü gibi kadrolar 1325 Bütçesi ve diğer bütçelerde de her iki Meclisin bütçeleri tamamen birbirinden ayrı olarak, yer almış teşkilâtları tamamen birbirinden müstakil olarak yapılmış idi ve bu 1336 yani, 1920 senesine kadar devam etti.

23 Nisan 1920 tarihinde toplanan ilk Türkiye Büyük Millet Meclisinde uzun zaman; Meclisi Mebusan'ın Dahilî Nizamnamesi tatbik edildi. Biraz zaman geçti bâzı maddeler değişti. ve o arada tek Meclis sisteminin bütün teşkilâtı Mebusan Meclisi Nizamnamesine göre yapıldı.

1924 de, bizim uzun zaman tatbik ettiğimiz Teşkilât Kanununun müzakereleri sırasında ikinci Meclis sistemine gidilmek istendi. Takrirler verildi, fakat kabul edilmedi. 1961 yılına kadar devam eden tek meclis sisteminde, 1934 tarihine yani 2512 sayılı Kanunun çıkarılmasına kadar Mebusan Meclisinin ve bilâhara değiştirilen Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesinin hükümlerine göre bütçeler tanzim edildi ve teşkilât o şekliyle devam etti. İlk defa 2512 sayılı Kanunla meclisler memur ve hizmetlilerinin kadroları bir kanunla tesbit edildi. İşte çeşitli tatbikata uğrayan 2512 sayılı Kanunun son şekli olan 5509 sayılı Kanunun birinci maddesini değiştiren 231 sayılı Kanunla da teşkilâtın, 15 Ekim sonrasında teşekkül eden iki Meclisin birisine intikal aynen edeceği farzedildi. Halbuki eski T. B. M. Meclisi'nin yerini yeni T. B. M. Meclisi iki Meclisle almış bulunuyor. Ve bütün bu teşkilâtın iki Meclise ait olması lâzımgelirken, Millet Meclisi Anayasa'nın bir hükmünden istifade ile, bu teşkilâtın kendisine bağlı olduğunu zannetmektedir. Bu hüküm de «T. B. M. Meclisinin Birleşik toplantılarında Birleşik toplantıya Millet Meclisi Başkanı Başkanlık eder ve Başkanlık Divanı, Millet Meclisi Başkanlık Divanıdır.» Bu hükmün Anayasaya alınmasının sebebi, Cumhuriyet Senatosu Başkanının Reisicumhura vekâlet etmesidir. Bu sebeple, muvazeneyi temin için, Birleşik toplantılara, İstanbul tasarısı ve Siyasal Bilgiler Fakültesi tasarısında olduğu gibi sıraile, nasıl Kurucu Meclisin teşkilinde Millî Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisi başkanlarının münavebe ile Reislik yapmaları Kurucu Mecliste tatbik olunmuş ise, tıpkı ona benzer şekilde Cumhuriyet Senatosuyla Millet Meclisinin Birleşik Toplantıda Başkanlık Divanlarını münavebe ile yapması teklifleri; Cumhuriyet Senatosu Başkanı gerektiğinde icranın bir başı olan Reisicumhura vekâlet edeceği cihetle icra ile teşri bir kişide birleşebilir mülâhazası ile kabul edilmedi. İtalya'da bu şekilde muvazeneyi temin için sırf bu mülâhaza ile ve birleşik toplantıda ancak başkanlık edebilir. Diğer taraftan Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı ve Cumhuriyet Senatosu Umumi Heyetinin, idarî hizmetlerdeki yetkisi ile Millet Meclisi Başkanı ve Başkanlık Divanı veyahut, Umumi Heyetinin yetkileri bakımından Anayasa her hangi birine hiçbir

ayrılık veya hiçbir imtiyazı vermemektedir. Esasen mühim olan, bir Meclisin diğer Meclise üstünlüğü veya yetkilerinin çoğunluğu değildir, iki Meclisin tevazun fikri içinde vazifelerini anlayışla yapabilmesidir. Bizim burada Teşkilât Kanununa müstakillen sahibolmayı iddia etmemiz; bir Meclisin diğer Meclise üstünlüğü iddiası değildir. İki Meclisin müstakillen teşri vazifesini lâıyık veçhile ve demokratik geleneklere uygun bir şekilde yapabilmesidir. Bu fikri ileri sürdüğümüz zaman, karşımıza çıkan şudur; gerçi Garp memleketlerinde bütün tatbikat iki Meclisin müstakil olmasıdır. İki Meclisin müstakil vazife görebilmesi ayrı teşkilâtlarının da ayrı olmasına bağlıdır ama her şeyi de Garp memleketlerinden görerek yapmayalım, biraz da Garp memleketleri bizden görsün, diyoruz.

Müessese Anayasa nizamı ve çift Meclisin hukuki espirisi bir yana, biz bir hevese kapılarak bir Meclisi diğer Meclise bağlı kılarak, garp alemine diyeceğiz ki, her şeyi şimdiye kadar biz sizden alıyorduk ama lâtfedin de bu hususu da siz bizden alın. Bu Millet Meclisi Anayasa Encümeninde Anayasa bilgisiyle tanınmış sevgili Coşkun Kırca tarafından ifade edilmiştir. Her şeyi biz garptan öğreneceğimize, biraz da onlar bizden öğrensin. Bu hususu yani çift Meclisin birbirinden müstakil olmasını biz garp memleketlerinin Anayasasında görmediğimizi, hiç bir memleketin içtüzüğünde olmadığını söyledüğümüz zaman, yok ama birazda onlar bizden örnek alsın, ama bugün anayasalar öyle bir nizam halini almıştır ki, öyle kalıp hükümler getirilmiştir ki, Anayasa nizamı içerisinde Parlâmento hukukunun artık buna aykırı bir şekil almama imkân yoktur. Çift Meclis sistemi dediğimiz zaman bu müşkül olacaktır. Müstakil iki teşkilât bulunacaktır. Ve bu iki müstakil teşkilât içinde çalışacaktır. Size tipik bir misalini vereyim :

Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanına tahsis edilen bir Station-Wagon tipi bir arabanın işletiliş şeklini, Millet Meclisi Başkanlığı «bu bana aittir» noktânazarma sahip olarak, Cumhuriyet Senatosu İdare âmirlerinden bir kıymetli arkadaşımız «bu otomobilin idaresi bize aittir. Bunun için tutulan defter de şöyle tanzim edilecektir» dediği zaman Millet Meclisi

Başkanlığı «hayır size tahsis edilen bir otomobilin dahi tarzı idaresi bana aittir, bana bağlıdır. Ben idare edeceğim» demek ve Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisinin müşterek toplantılarının gündemini, Cumhuriyet Senatosu Başkanının veyahut Başkanlık Divanının haberi veyahut münasip şekilde bir anıtabakatını almadan dilediğim günde dilediğim mevzuları gündeme almakta size haber vermeden dahi istediğim zamanda T. B. M. Meclisini toplamakta ben Millet Meclisi olarak muhtarım ve yetkiliyim» demektedir. Biz şu kanaatteyiz ki, Parlâmentoların maddi ve manevî birçok, gerçek olan, gelenekleri vardır. Bir Mecliste diğer Meclisin bütçesi, başka memleketlerde münakaşa ve müzakere edilmez. Birçok memleketlerde bahusus meselâ Fransa'da, meselâ İngiltere'de, meselâ İtalya'da bir Meclis diğer Meclisin bütçesini dahi müzakere edemez, birbirlerine karşı o kadar hürmet duygusuyla, birbirlerine karşı o kadar saygı ile bağlıdır. Çünkü, itibar ancak bu şekilde sağlanır. Biz, bir Meclisin Başkanının otomobilinin fiyatı üzerinde dahi kendimizi yetkili görmekteyiz ve bütçelerden çıkarmaktayız. Biz bir Meclis olarak diğer Meclisin bütün kadroları üzerinde kendimizi yetkili bulmaktayız. Genel Sekreteri dahi biz tâyin edeceğimiz hevesine sahip bulmaktayız. Bir Mecliste diğer Meclisi ilgilendiren bir mevzu diğer Meclisin Başkanına dahi haber verilmeden gündeme alınmaz. Kendi gündemine sahip Meclisler diğer Meclisi ilgilendiren bu mesele bahis mevzuu olduğu zaman o Meclisin Başkanına önceden nezaketten haber vermesi icabeder ve birbirlerine bu kadar hürmet duygusuyla bağlıdır. Zaten meclislerin otoritesini temin eden şey o meclislerin kendilerine mânevi itibarlar sağlama- sına bağlıdır. Meclisler ki, bir birinin itibarını zedeleme yolunda heveste bulunursa ve birbirlerinin yetkilerini kısma yolunda hevese sahibolurlarsa halk efkârında mühim olan meclislerin mânevi itibarını kendimiz sarsmış oluruz.

İsmail Müştak'ın tercümesi olan ve bütün Anayasa hukukunda yer almış bulunan hususları arz edeyim. Filhakika kanunları tanzim hususunda meclislerin herbirinin istiklâli tamme malik olduklarından bu nokta, bir Meclisin

diğer Meclis muamelâtına müdahale etmesi Kanunu Esasiyle müeyyedolan bilûmum prensiplere mugayir bir hareket olur. Her Meclis istediği kanunu yaparken kendi gündemine sahiptir ana diğer Meclisin muamelâtına müdahale etmesine imkânı yoktur. Ve tasavvur edilemez.

C. Senatosu müstakillen bir teşkilâta sahip olmak ister. Bunun için bir kanun teklifinde bulunur, teşkilât kanunumuz çıksın buna göre müstakil teşkilâtımızı yapalım der, fakat bir buçuk senelik zaman içinde dahi neticelenmez. Ve hâlâ temayül de o yoldadır ki Cumhuriyet Senatosuna bir müstakil teşkilât vermeye lüzum yoktur. Fakat Anayasalarla müesses olan ve İsmail Müştak Beyin Fransa'dan tercüme ettiği Anayasa hukukunda bir amentü halini alan ve Parlâmento hukukunun esasını teşkil eden hususa biz artık sırtımızı çeviremeyiz. Bizim halen yürürlükte bulunan İktüzüğümüzün 218 nci maddesinde de hususa dair hükümler vardır. Teşkilâtımızı kurabiliyoruz. Teşkilâtımızı kuracağız. Yalnız komisyon, 221 nci maddeyi getirmemiş bulunmaktadır. Eski İktüzüğün 221 nci maddesindeki, Meclisin memur ve hizmetlilerinin işe alınmasına, terfilerine ve inzibati kovuşturma altında bulundurulmalarına ait bütün ahkâmın, Riyaset Divanı tarafından tanzim edilen bir yönetmelikle yürütüleceğini âmir bulunmasına rağmen her nedense bizim komisyonumuz bu maddeyi getirmemiş bulunmaktadır. Bendeniz şimdi 151 nci madde olarak komisyonun getirmiş olduğu teşkilât hususunda Yüksek Heyetinize şöyle bir madde teklifinde bulunuyorum :

«151 nci maddenin aşağıda yazılı olduğu şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.»

«Cumhuriyet Senatosunun teşkilâtı aşağıda gösterilmiştir :

1. Başkanlığa bağlı
 - a) Özel Kalem
 - b) Emniyet Grubu
2. İdare Âmirlerine bağlı
 - a) Saymanlık, Levazım ve Daire Müdürlükleri,
 - b) Saymanlığa bağlı veznedarlık
3. Genel Sekreterliğe bağlı,
 - a) Komisyon müdür ve sekreterlerini de ihtiva eden Kanunlar, tutanak, Basımevi, Per-

sonel ve Arşiv, Basın ve Evrak Müdürleri,

b) Komisyonlarına bağlı Bütçe, Plân ve Kitaplık Müdürlükleri

c) Doktorluk.)

Bu şekilde Cumhuriyet Senatosu müstakil bir Meclisin çalışabilmesini temin edecek olan bir teşkilâta kavuşmuş olacaktır.

Muhterem arkadaşlarım; Cumhuriyet Senatosu, kendisine bağlı ve idaresi Başkanlık Divanı tarafından tanzim edilecek bir yönetmelikle kurulacak ve teşkilâtı istediği zaman, acaba gerçekten masrafı mucibolacak bir talepte mi bulunuyor?

Şimdi sizlere arz edeyim, benim aldığım malûmata göre şu anda iki Meclisin hizmet gören memuru, (D) cetvelinde (E) cetvelindeki müstahdem 995 kişidir. 995 kişinin, memur olanı 196 kişidir. 196 kişiden Cumhuriyet Senatosunun istediği 42 kişidir.

Cumhuriyet Senatosunun teşkilâtı, yani teşriî organ olarak hizmetlerimiz birbirimizden hiçbir farkı olmadan iki Meclis de teşriî organdır. Teşriî organ hizmetlerini görürken birisinin üyesi 450, diğerinin 200 e yakın olması birisinin işleri daha çok diğerinin daha az olmasını göstermez. Her ikisi de teşriî hizmettir. Yalnız Millet Meclisinin bizden fazla olarak sahibolacağı yerler; işletme, Millî Saraylar, lokanta ve (şimdilik sahibolmıyacağımız) kütüphane dir. Bunun dışında, Kanunlar Müdürlüğü, Zabıt Müdürlüğü, Evrak Müdürlüğü, levazım, muhasebe Daire Müdürlüğü gibi hizmetler aynı olacak, birbirinden farklı olmayacaktır. Buna rağmen, bizim, teşkilâtımız yani bütün hizmetlerinizi yapabilmek için, 196 memur kadrosu içerisinde, müstakil olarak Cumhuriyet Senatosuna bağlamak veya bağlanmasını istediğimiz kadro sayısı 42 dir. (D) cetveli 698 kadrodur, bundan Cumhuriyet Senatosunun istediği 59 kadrodur. (E) cetveli 101 kadrodur, bundan Cumhuriyet Senatosunun istediği 3 kadrodur. Yekûn olarak, Cumhuriyet Senatosunun istediği 104 kadrodur. Bine yakın olan 995 aded kadrodan Cumhuriyet Senatosunun müstakil olarak vazife görebilmesi için istediği kadro sayısı, 120 yi dahi bulmamaktadır, 110 civarındadır. Böylelikle ben bir şaka diye kabul edilsin; şu mevcut 995 aded kadronun 600 ü ile eğer bir tasarruf iddia eder-

lerse yahut edilirse, 600 kadro ile iki Meclisi bugünkü işleyiş tarzından daha reel, daha iyi ve daha muntazam şekilde işleteceğimi ve çalıştıracığımı peşinen taahhüdedebilirim. (Alkışlar.)

Biz Cumhuriyet Senatosunun müstakil bir teşkilâta sahibolmasını isterken bütün meseleleri her cephesiyle tetkik etmiş bulunuyoruz. 38 i bulan Kanunlar Müdürlüğü memurlarından biz 1 500 liralık gibi geniş kadroları dahi istememekteyiz. 1 250 - 500 arasında 10 u bulan kadroyu yani üçte birden aşağı olan kadroyu isterken Umumi Kâtipliğe bağlı 30 u bulan kadro içinde 10 u bulmayan 700 - 400 lira arasında olan kadroları Zabıt Müdürlüğünden 37 kadrodan 13 kadroyu 1 250 ile 700 lira arasında olanları istemekte, Matbaaya bağlı 74 kadroyu tamamen şimdilik, Cumhuriyet Senatosu kendisine ait bir matbaaya sahiboluncaya kadar 74 kişilik Matbaa kadrosunun Millet Meclisine, 16 kadrodan ibaret muhasebenin 5 kadrosunun Cumhuriyet Senatosuna, 20 kadrodan müteşekkil kitaplığı, Cumhuriyet Senatosu bir kitaplığa sahiboluncaya kadar, keza Millet Meclisine kalmasını, 7 kadrodan mürekkep Bütçe Müdürlüğü bütün kadroları ile Millet Meclisine, 8 kadrodan mürekkep Arşivin, 66 kadrodan meydana gelen İşletmenin, 4 kadrodan ibaret Sivil Savunma, tabildot gibi çeşitli kadroların hiçbirisinden tek kadro istemeden, hepsinin Millet Meclisine bırakılmasına hiçbir itirazımız yok. Gerçek olan durum şu; 196 memurdan Cumhuriyet Senatosuna Millet Meclisinin tefrik ettiği memur sayısı : 44 dür. 28 hademe ile, 44 memur Cumhuriyet Senatosuna tefrik edilmiştir. 70 den aşağı olan memur, hizmetli yani memur «D» ve «E» cetvelindeki 995 kadro içerisinde 60 kadro, Cumhuriyet Senatosuna ayrılmış bulunmaktadır; ve onların da nakilleri, tâyinleri ve terfileri dahi Millet Meclisine ait bulunmaktadır. Öyle ki, İsmail Müştak gibi bir Genel Kâtip yetiştiren Âyının karşılığı olan Cumhuriyet Senatosuna bir Umumi Kâtip dahi tanınmamaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Umumi Kâtibî olacak iki tane de bu Umumi Kâtipliğe bağlı Genel Sekreter Yardımcılığı olacak. Bunun birisi Cumhuriyet Senatosuna ait bulunacak, o da ancak tâyini yapılacağı sırada

«bunu ister misiniz» diye lûtfen C. Senatosu Başkanlığından sorulacak. «Size Genel Sekreter Yardımcısı olarak filânı veriyoruz, ne dersiniz?» denecek. Veya Kanunlar Müdürlüğünden filân kadrodaki falânca şahsı vereceğiz bunu kabul eder misiniz denecek. C. Senatosu veya Reisi, kabul eder veya etmez. Kabul etmezse ne olacak? Buna ait hiçbir itiraz kaydı olmayan bir tasarruf iddiası karşısındayız.

Gönül isterdi ki, öyle arzu ederdim ki, bu mevzu ben Cumhuriyet Senatosu Reisvekili olarak değil, Yüksek Heyetin bir üyesi olarak şu kürsüde ifade etmese idim, bu hüznü vericidir. Bu mevzuu getirmek hususunda tereddütlerim olmuştur, «iki Meclis birbirlerine karşı hürmet duygularını zedeler mi» diye, fakat, gerçek olan budur ki, Cumhuriyet Senatosu bir komisyonun umumi hüviyetinden bir santim daha ileri gitmesini istemiyen bir hava içerisinde. (Bravo sesleri.) Bu benim, Cumhuriyet Senatasunun yüksek teveccühüne mazhar olmuş bir Reisvekili sıfatıyla değil, Kurucu Mecliste Anayasa görüşüldüğü sırada, Cumhuriyet Senatasının haiz olması gereken bir Meclis hüviyeti ve haysiyeti üzerindeki fikirlerimin bir devamıdır ve bu fikirlerimin bir ifadesidir. Yoksa; bir Riyaset Divanı Üyesi olarak Başkan veya Riyaset Divanının bir yetkiye sahibolup olmaması hevesi ile bunu getirmiş değilim. Ta, tümü üzerinde Cumhuriyet Anayasası görüşüldüğü sırada aynen ifade etmiştim, o zaman da söylemiştim. Bir komisyonun hüviyetinde bir Cumhuriyet Senatosunu getirmek istiyorsunuz. Bu doğru değildir. Çift Meclis sistemini ya getirelim, ya getirmiyelim ama mademki iki Meclis sistemine gittik, o halde onun icaplarını yerine getireceğiz. İki Meclis sistemini başka memleketler nasıl yerine getirmişse biz de o şekliyle yerine getireceğiz. Hem hukuk devleti diyeceğiz, hem iki Meclis sistemi diyeceğiz, Anayasamızda yer alan bir Anayasa müessesesi kuracağız ama bir Meclisi diğer Meclisin bağılılığı, diğer Meclisin umumi otoritesi içerisinde bırakmaya cehdedeceğiz. Bu hususta da benim Yüksek Heyete bir sitemim olacaktır; 77 sayılı Plânın yürürlüğe girmesine ve korunmasına ait Kanunun görüşülmesi sırasında bir sitemde bulunmuş ve demiştim ki, biz kendi yetkilerimizi kendimiz koruyamıyoruz. Ve C. Senatosuna kararlar getirip, bilâhara hiç-

bir neticesi olmayacak şekilde diğer Meclise götürme yolunu biz kendimiz açıyoruz. Ama hiçolmazsa, şimdi, teşkilâtımızı kurarken, İktüzüğümüzü yaparken, teşkilâtımızı müstakil olarak kurmak mecburiyetindeyiz. Müstakil bir teşkilât kuracak bir İktüzük meydana getirelim. «İktüzükler kanun mudur, değil midir?» diyecekler. Gerçekten İktüzükle teşkil kurulmaz mı? Bunun hukuki münakaşasını yaparsak görürüz ki, İktüzükler kanunlar gibi bir defa görüşmeye tabidir. Ama, Reiscumhur tarafından ilân edilmediğine göre ve bir fikre göre de üçüncü şahısları ilgilendirmediği ve bağlamadığı için kanun değildirler. Fakat İktüzüklerimiz o mahiyette değildir. İktüzüklerimizde meselâ Meclis tahkikatlarında üçüncü şahısları çağırıp dinlemek mümkündür. Demekki Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunundan istifade eden üçüncü şahısları icabında ihzar edebiliyor, demekki; bizim İktüzüğümüz de 3 ncü şahısları ilgilendiren hususları bünyesine alıyor. Kaldı ki, yine Türkiye Cumhuriyeti Anayasası İktüzüklerin kanun mahiyetinde olduğunu açıkça ifade etmiştir. Anayasa der ki: Anayasa Mahkemesine iptal dâvasını kimler açabilir; Devlet Şûrası, Yüksek Hâkimler Kurulu, Temyiz Mahkemesi, kendi görevlerini ilgilendiren hususlarda Meclislerin İktüzüklerinin tümü yahut, kendilerini ilgilendiren maddelerden dolayı, Anayasa Mahkemesine iptal dâvası açılabilirler. Demek ki, Anayasa, İktüzüklere icabında Yüksek Hâkimler Kurulunu, Devlet Şûrasını, Temyiz Mahkemesini askerî Temyiz Mahkemesini ve Divanı Muhasebatı ilgilendirecek hükümlerin konabileceğini derpiş etmiş ve böylece İktüzüklerin kanun mahiyetinde açıkça hükümler ifade edebileceğini, yalnız üçüncü kişileri değil büyük lider organları ve Anayasa müesseselerini dahi ilgilendirecek hükümleri içine alabileceğini açıkça ifade etmiştir. Şu halde İktüzüklerimiz üçüncü şahısları da ilgilendiren hükümleri de ifade edebileceğine göre, teşkilâtını da kurabilir. Ancak, mühim olan, biz, kadroları alabilecek miyiz?

Mesele şundan doğmaktadır: Eski Türkiye Büyük Millet Meclisinde mevcut olan, 231 sayılı Kanunla birinci maddesi değiştirilen 5509 sayılı Kanunla, 231 sayılı Kanuna bağlı bütün kadrolar, demin söylediğim hava ve zihniyetle yeni Meclise intikal ettiği zaman, Cumhuriyet Sena-

tosu ilk kuruluşta, derhal, «Hayır! Şu kadro benim olacaktır» şeklinde bir görüşe gitmedi. Anlayış içinde, geleneklerle karşılıklı konuşmalarla, görüşmelerle halledilecek olan hususlardır, yahut bir kanun teklifinde bulunalım. Kanunla bunları halledelim. Cumhuriyet Senatosu teşkilâtı ile, Millet Meclisi teşkilâtı ayrışsın» zihniyeti ile hareket edildi. Millet Meclisi ise, - Büyük Millet Meclisinden devredilen, Kurucu Meclis ve Temsilciler Meclisinden gelen bütün kadrolar bana aittir - Ben tasarruf edeceğim noktai nazara sahiboldu, ve kadrolar benimdir, bütçe ile ben tasarruf edeceğim, dedi. Hatırlarsınız, geçen sene Bütçe Kanununun 26 nci maddesinde Karıma Komisyondan gelen şekli biz değiştirdik. Ve bir hüküm koyduk ondan evvel Sayın Alpiskender'in ve Artukmaç'ın maaşını alabilmesi dahi Millet Meclisi Reisinin imzasından geçiyordu, ve imza yetkisi hususunda Bütçe Kanununun 26 nci maddesine bir hüküm koyarak, Sayın C. Senatosu üyelerinin maaş ve yolluklarının ve bâzı masrafların C. Senatosu Başkanlığına bağlanmasını istedik, taktir benimdi, kanun maddesini ben teklif ettim.

Madde bu şekliyle geçti ve Millet Meclisi büyük bir anlayış gösterdi, yalnız, memur kadroları için şimdi bir mesele olmasın Teşkilât Kanunu ile halledilsin; biz bunları şimdilik İktüzikle Bütçe Kanunu ile halledelim, dendi. Ama gördük ki birbuçuk senedir bir türlü Teşkilât Kanunu gelmiyor.

Temsilciler Meclisinden, Kurucu Meclisten intikal eden kadrolar için bir taraf, kadrolar bütünü ile bana aittir. Bunlar üzerindeki tasarruf yetkisi benim tarafımdan kullanılacaktır.» demektedir. Böyle olunca, Cumhuriyet Senatosu, İktüzüğüne eski 218 ve 221 nci maddelerdeki teşkilâtını kurabilecek memurlarını tâyin, terfi, nakil yetkilerini alacak ama kadro işi ne olacaktır? Maliyecilerle, bu hususta yetkili olan kimselerle fikir teatisinde bulunduk. Mümkündür ki, İktüzüğe geçici bir madde ile Cumhuriyet Senatosu müşterek kitaplık, lokanta, matbaa ve işletme gibi müşterek hizmetlerin dışında kalan kadroların 1/3 ine yakın bir kadroyu Cumhuriyet Senatosunun kendisine tahsis için Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçesi içerisinde bu kadroları koyup, bu kadroları almak imkânına sahibolabilir miyiz? Naçiz noktai na-

zarıma göre bu mümkündür. Ek bir madde ile pekâlâ yapabiliriz. Bizim şimdi görüşmekte olduğumuz 151 nci madde teşkilâtımızı tesbit ve bilâhara onu takibeden 152 nci madde Kâtibi Umuminin vazifelerini tesbit etmektedir. Buna lüzum yoktur. Genel Kâtibin vazifeleri bir yönümlülikle tesbit edilebilir. Onun yerine şöyle bir hüküm koyarsak mesele halledilecektir : (Başkanlık Divanı tarafından tanzim olunacak Cumhuriyet Senatosu İç İdaresi Yönetmeliği, iç idareye, tutanakların tanzimine, bütün memur ve ücretlilerin işe alınmasına, işten çıkarılmasına, vazife ve yetkilerine ait nizamî kaideler ile bütün memur ve hizmetlilerin haklarındaki disiplin kovuşturmalara ait hükümleri tesbit eder...) Bu kayıtlar eski İktüzükte vardı, her ne hikmetse komisyon bu maddeyi almadı. Bu maddeyi biraz daha değiştirerek biraz daha muntazam bir ifade ile getirmiş bulunuyoruz. Aneak, ortada bir kadro meselesi kalıyor, bu da eski T. B. M. Meclisinden iki Meclise intikal ettiğine göre Cumhuriyet Senatosu bu kadroların yarısına sahibolmak iddiasıyla bir faziletsizlik yapmamış olacaktır. Sistem iki Meclis sistemidir. İki Meclis sisteminde eski Meclisin yarısının vazifesini üzerine almış olduğuna göre kadroların müşterek olanları hariç yarısına dahi sahibolma iddiası müspet iken C. Senatosu büyük bir anlayış, büyük bir kadirşinaslık, demiyeyim, büyük bir anlayış içerisinde yalnız 995 kadro içinden 3 te birine tekabül eden 110 a yakın bir kadroyu istemektedir. Bunu Teşkilât Kanunu çıkarılıncaya kadar geçici bir madde ile C. Senatosu T. B. M. Meclisi Bütçesi içerisinde kendi İktüzüğünde gösterilen teşkilâta uygun olarak memur kadrolarını gösterebilir. Bunu ya komisyon yapar, yahut da hep beraber bir madde tedvin ederiz ve böylelikle kadrolarımızı da tesbit etmiş oluruz.

Vaktinizi çok aldım. Özür dilerim. Fakat bu, çift Meclis sisteminin icabıdır. Bu meseleyi halletmezsek, gelecek Cumhuriyet Senatoları, haklarını aramayan, hakları üzerinde titizlikle durmayan bizlere sitemde haklı olurlar. Biz, bir Meclisin haklarını diğerinin almasını veya Cumhuriyet Senatosunun diğer Meclisin haklarını almasını istemiyoruz. Sadece bir Anayasa hükmünün yerine gelmesini ve bütün devletlerin meclislerinde olan bir şeklin yerine getirilmesini istiyoruz.

1,5 sene beklendi, fakat bir türlü Teşkilât Kanunu gelmedi.

Vaktinizi aldım. Müsamahalarınıza teşekkür ederim. (Şiddetli alkışlar)

BAŞKAN — Müsaade ederseniz, oylamanın neticesini arz edeceğim :

1962 yılı Bütçe Kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarisına (104) sayın üye oy vermiştir. (103) kabul, (1) ret vardır. Cumhuriyet Senatosunca tasarinın kanunluğu kabul olundu.

Şimdi Sayın arkadaşlarımdan bir ricada bulunacağım, kürsüden sayın arkadaşlarımı tenvir etmekte biraz güçlük olabileceği için Sayın Tigril arkadaşımın kürsüyü işgal etmelerini ve bu hususta Genel Kurulu, Senato Başkanı olarak tenvir etmeme müsaadelerinizi rica edeceğim.

(Başkanlık kürsüsüne İhsan Hamit Tigril geldi.)

CUMHURİYET SENATOSU BAŞKANI SUAD HAYRİ ÜRGÜPLÜ (Kayseri) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, Anayasanın kabulünden sonra Türkiye, yasama hayatında çift Meclisle idare bahtiyarlığına kavuşmuştur. 27 Mayıs İhtilâlinde sonra siyasi hayatımızın geçirdiği safhalar hatırlanırsa, çift Meclisin, memleket siyasi itidalini temin edecek bir rejim olduğu kanaatini hâkim olarak belirlediği kolaylıkla anlaşılır. Esasen müzakereler bu yolda cereyan etmiştir. Medenî memleketlerde olduğu gibi, hemen % 90 ını belki de daha fazlası çift meclisle idare edilir. Bugün, memleketimizde çift meclise kavuşmuştur.

Vazifeye başladığımız andan itibaren, bütün alâkalı arkadaşlarla beraber, bu çift meclisin sistemi üzerinde güzel ananeler ve sağlam hukuki temeller kurmaya büyük gayretler sarf ettik. Sayın Sırrı Atalay arkadaşımızın, çok vukufu ve safha safha geçirilen devreleri izah eden malûmatından sonra benim üzerinde duracağım birtakım hususi vaziyetler vardır ki, Genel Kurulu tenvir edeceğime şüphe etmiyorum.

Evvelâ iki meclis arasındaki münasebetleri nasıl kuralım diye çalışmaya başladığımız zaman, bizim hukuki telâkkimiz şu noktadan hareket etti: Anayasamız, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğini ikiye ayırmıştır. Bunun bir kanadı Mil-

let Meclisi, diğer bir kanadı da Cumhuriyet Senatosudur ve üyeleridir. Binaenaleyh, Anayasamıza göre 3 ncü meclis yahut, 3 meclisli bir sistem mevzuubahis değildir çift meclisli sistem vardır. Nitekim, dünyada da 3 lü bir sistemi bütün gayret ve çalışmalarımıza rağmen bulamadık. Evvelâ bu ihtilâf, Millet Meclisindeki çok muhterem arkadaşlarımızın hukuki bir noktaya takılmalarından meydana çıkmıştır. O noktayı Sayın Sırrı Atalay arkadaşımız büyük vukufu ile izah ettiler, onun için tekrar etmiyeceğim, kısaca söyleyeceğim. Türkiye Büyük Millet Meclisi hüviyetini ifade eden bir terimden ibarettir. Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu bir arada toplandığı zaman, buna Riyaset vazifesi, Anayasaca Millet Meclisi Riyasetine verilmiştir; demek ki, bir Türkiye Büyük Millet Meclisi vardır ve Riyaset Divanını da Millet Meclisi Riyaset Divanı deruhte edecektir. Şu halde, Başkanlık Divan-

larının tüzüklerle, kanunlarla ve teamülle teşhiz edildiği çalışma, vazife ve salâhiyetler, Millet Meclisi Başkanlık Divanına teveccüh etmiştir. O halde Birleşik Oturum dediğimiz iki meclisin bir araya gelerek yaptığı faaliyete Riyaset eden Millet Meclisi Başkanlık Divanı iki meclisin idari bütün tasarruflarında da onun salâhiyetli Başkanlık Divanı uzvunu teşkil ve tenkibeder. Şu halde, Birleşik Oturumun gündemi doğrudan doğruya o Başkanlık Divanı tarafından tesbit edilir. Cumhuriyet Senatosunun bununla ilgisi olmamak gerekir. «Hukuki noktaî nazarı da oradan çıktı. «Müşterek hizmetlerde de aynı şekilde, madem ki, müşterek mahiyette hizmetler vardır, kitaplık, sağlık hizmetleri, emniyet işleri, millî saraylar gibi ve daha bildiğimiz birçok hizmetler gibi, bunlar üzerindeki tasarruf yetkisi de Birleşik Oturma riyaset hakkını haiz olan Millet Meclisi Başkanlık Divanının salâhiyeti cümlesindedir.» Tezi ileri sürüldü. Bunun üzerinde yapılan emekler hakikaten takdirle yadedilmesi lâzım gelen emeklerdir. Arkadaşlarımızdan, bilhassa Sayın Âmil Artus, Ferit Alpiskender, Sırrı Atalay, Fikret Turhangil, Mehmet Ünalı, Nihat Pasinli ve Kâmil Karavelioğlu arkadaşlarımız müşterek Divan toplantısı vesilesiyle ve bazan da hukuki müsbet bir netice bulmak gayretiyle yapılan toplantılarda verdikleri bütün dünyadaki emsal, teşriî organların

ahenkli çalışması olgun ve Türkiye teşri hayatına yaraşır bir esas kurmak gayretiyle verilen izahat ve gösterilen me hazlar maalesef bugüne kadar bir sene geçtiği halde müspet bir neticeye ulaşamamıştır. Çift meclisin çalışmaya başladığı andan itibaren karşılaştığımız güçlükler hususunda Sayın Sırrı Atalay arkadaşımız, emsaller göstererek izah etmiş bulunuyorlar.

En iptidai ve basit bir iş telâkki ettiğimiz birleşik oturumun gündemini tanzim meselesi. Burada Genel Kurul hassasiyet göstermiş ve Başkanlık Divanına vazife olarak, Birleşik Oturumun âni ve fevri davetlerle ve kendi malûmatı dışında toplanmasına set çekilmesini, kendisine daha evvel haber verilmesi, Birleşik Oturumun istisnai hâdiselerle meşgul olan bir oturum olduğunu tebarüz ettirerek, bunun hiç olmazsa sayın üyeler tarafından parti grupları tarafından tetkikine imkân verilecek surette daha evvel kendilerine bildirilmesini haklı olarak istemiştir. Bu talebimiz, müşterek Başkanlık Divanında ve şahsi olarak Başkanlar arasında görüşüldüğü halde Birleşik Oturuma Riyaset vazifesi Millet Meclisi Başkanlık Divanına aidolduğu için İftüzünün gündemi tâyin salâhiyetini verdiği Başkanlık Divanı bunu da Senatoya haber vermeden yapabilir, cevabı ile karşılaşılmıştır.

Meclisin müşterek mahiyet arz eden vazifeleri vardır. Bu, bu çatının içinde olduğu gibi bu çatının dışında da mefahirimizi teşkil eden millî saraylar. Bu saraylar idaresi kime ait olacaktır, bu sarayların tamiri, muhafazası ve alacağı hukuki şekli kim tâyin edecektir? Kanunları yapılmaya kadar Millet Meclisine, Türkiye Büyük Millet Meclisine bağlanmış görünen Millî Sarayların 4,5 milyonluk tamiri meselesinde hâlâ kimin salâhiyetkar olduğu belli değildir.

Geçen sene sarf edilen emek ve demin isimlerini hürmetle yadettiğim arkadaşlarımızın ilmi cevapları karşısında Millet Meclisi, Müsterek Divan toplantısına temayül gösterdi. Ve bir yıl müddetle müşterek divan toplantısı yaptık.

Müsterek divan toplantısında birçok kararlar alındı. Burada hiçbirisini okuyarak sizi yormak istemem. Bu kartonda bu esaslar ve kararlar vardır ve alâkadar olacak arkadaşlarımızın tetkik-

lerine âmâdedir. Bir sene bu devam ettiği halde, bu sene ikinci teşri yılımız başladığı zaman Millet Meclisi, müşterek divandan bir fayda görmediğini ifade eden bir taleple bizi karşı karşıya bulundurmış oldu.

Gerçi, müşterek divan yapılısın diyorlar; fakat tezkere dosyasındadır, şu şekilde talebediyorlar : Madem ki birleşik oturum gibi mühim bir oturumun Başkanlık Divanını biz teşkil ediyoruz, bu salâhiyet tamamıyla bizim Başkanlık Divanına verilmiştir, o halde müşterek divan toplantısının lüzumuna biz kail oluruz. Ve kail olduğumuz zaman gündemini biz tesbit eder davet ederiz.

Şayet Cumhuriyet Senatosu Müsterek Divanda müzakeresini arzu ettiği bir meseleye kail ise bizim davet ettiğimiz toplantıya Senato Başkanlık Divanı gelir, katılır ve orada müzakeresini arzu ettiği maddeyi ileri sürer, onu kabul edip etmemekte biz muhayyer bulunuruz. Kabul ettiğimiz takdirde meseleyi alır Başkanlık Divanında müzakere ederiz. Karar bize aittir. Bu şart ve kayıt altında Cumhuriyet Senatosu Müsterek Divanını kabul ederse, Müsterek Divanı toplamak kararına varabiliriz.

Diğer bâzı meseleleri de Sayın Atalay arkadaşımız arz ettiler. Şimdi, dünya çift meclislerin, münasebetlerini tetkik ettiğimiz zaman, buyurdıkları gibi, hattâ bazan ondan daha ileriye giden hususiyetler gözümüze çarpmaktadır. Hiçbir meclis diğer meclisin, değil salâhiyet ve vazifelerine müdahale etsin, en ufak bir tasarrufuna karşı, en büyük hürmet duygusu ile konuşma yapar ve yanlış olduğunu bilse dahi idari yollarla bunu telâfi ve tashih eder. Fakat hiçbir meclis, bir meclise karşı, diğer meclis hariminde konuşma yapmaz. Bütçesine asla müdahalesi görülmemiş değildir. Parlâmento literatüründe böyle bir şeye tesadüf etmiyoruz, arkadaşlar,

Bizim durumumuzda bu olmuş mudur, olmamış mıdır meselesine ben bir sayanı teessüf ve hakikaten bize üzüntü veren ve fakat hiçbir zaman da çalışma istikametini çizdiğimiz sabırlı, mutedil yoldan ayrılmamızı icabettirmiyen bir misalle cevap vereceğim.

C. Senatosu Teşkilât Kanunu, geçen sene başlarında derhal Millet Meclisine verilmiştir. O zaman İdare Âmiri olan sayın arkadaşlarımız; Karavelioğlu, Ünalı, Pasinli arkadaşlarımız emekle hazırlamışlar Divandan geçerek Millet Meclisine intikal etmiştir.

Halen mer'î olan İktüzüğün 36 nci maddesi bir komisyonun, kendisine muhavvel bir teklifi Umumi Heyete bir buçuk ayda intikal ettirmesi icab ederken, bugüne gelmişizdir ve halen komisyon dadır. Komisyonunda hiçbir icap ve sebep yokken Meclisin Anayasa Encümeni bu Teşkilât Kanununun tetkikine heves etmiş ve ihtiyaç göstermiştir. Anayasaya aykırı bir kanun olmaması icab eder. Esasen her komisyonun birinci vazifesi, kendisine muhavvel lâyihanın Anayasaya aykırı olup olmadığını noktasına mâtuf olduğu halde bu Teşkilât Kanunu gibi Anayasa ile hiçbir alakası olmayan ve oranın Bütçe Komisyonunun da bu noktada bir sene zarfında nazarı dikkate alınarak ileri sürülmediği halde, Anayasa Encümeni bunu almıştır. Acaba Anayasa Encümeni aldığı zaman evvelâ kanuni vazifesini, yani kendisine muhavvel olan tasarıyı on gün zarfında intaç mecburiyetini yerine getirmiş midir? Hayır, aylarca tutmuştur.

İkincisi, Anayasaya muhalefet noktasını mı tetkik etmiştir? Hayır. Oturup doğrudan doğruya yepyeni bir teşkilât kanunu tasarısı yapmış ve bu teşkilât kanununda şu noktai nazardan hareket etmiştir. Bir Türkiye Büyük Millet Meclisi vardır, ve bütün teşkilât Türkiye Büyük Millet Meclisinin olmak lâzımgelir.

İki, bir Millet Meclisi vardır, onun bir hususi kaleme ihtiyacı vardır. Bir de Cumhuriyet Senatosu vardır, onun da bir hususi kaleme ihtiyacı vardır. Fakat bütün idare, teşkilât, her türlü terfi, tâyin, nakil, azil, idaresi, Millî Saraylar dâhil, Senatonun bulunduğu çalışma yerleri dâhil, Senato komisyonları kâtipleri dâhil, komisyon başkanının emrinde olan bir hademenin hakları, vazifeleri dâhil, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanına ait hükmünü daha sarîh bir hale getirerek, Millet Meclisi Başkanı, bütün T.B.M.M. teşkilâtının Başkanıdır, hükmünü bir madde halinde tedvin ederek, o yolda intacetmiştir.

Şimdi, bu diğer encümenlerden geçecek, encümenler bunu tetkik edecek, o zaman bir şekil alacaktır.

Demin arz ettiğim gibi, en ufak birbirini üzücü kelime dahi telâffuzundan yasama organları büyük itina, kaydederek ve gösterirken Senato Teşkilât Kanunu bir buçuk seneye yakın bir zamandan beri hâlâ intacedilmiştir.

Bu arada, ilâve edeyim, sarf edilen mesaiden çok kısa bahsedeceğim; bir tâli komisyon

kuralım bunu orada intacedelim demişizdir ve bu tâli komisyon kurulmuştur. Tâli komisyona bizim kıymetli arkadaşlarımız giderek orada noktai nazarımızı ileri sürmüşlerdir. Bu sefer tâli komisyondan bâzı arkadaşlar istifa etmiş ve komisyon inhilâl etmiştir. Tekrar İktüzük ve müsterek İktüzük tanzimi için emek sarf edilmek istenmiş ve yine arkadaşlarımız toplanmışlardır. Kurulan Muhtelit Komisyon yine dağılmış ve bu mesai yine akım bırakılmıştır.

Biz, Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanı olarak, Anayasanın verdiği hak, külfet ve vazifelerin dışında ve ötesinde hiçbir şey istemiyoruz. Anayasa, birçok memleketlerde ve yüksek malûmları olduğu gibi bazan meclisleri eşit haklarla teşhiz etmiştir. Bazan da aksine hükümlerle bir meclisi diğer meclisten daha fazla haklarla teşhiz etmiştir. Fakat hiçbir zaman birbirine tefevvuk noktai nazarından bir esas tesbit etmiş değildir.

Amerika'da Senato, Temsilciler Meclisine nazaran daha büyük haklarla mücehhezdir. Diğer memleketlerin bâzılarında Almanya'da, Fransa'da Millet Meclisi Senato'dan daha fazla haklarla mücehhezdir. İtalya'da bunlar tamamıyla müsavî vaziyet göstermektedir. Ve değerli arkadaşlarımız, bütün bu noktaları ileri sürmüşler ve netice olarak Türkiye teşriî hayatında, çift meclisle girdiğimiz bu devrede en sağlam, en kuvvetli, esaslî bir teşriî hayatının ve ananelerinin kurulmasında çok emek sarf etmişlerdir, bu bugüne kadar isma edilememiştir.

O halde ne yapmak lâzımdır? Şimdi tetkik ettiğimiz tüzük, iç hizmetlerde bize salâhiyet verecektir. Buna arkadaşlar ne kadar fazla emek katarlarsa o kadar C. Senatosu çalışmalarını bundan sonra daha kuvvetli esasa bağlayabiliriz.

Bizim bir yığın taş dam altında beraber yerleşmemizin, iki teşriî organın ilmi faaliyetleri ve teşriî faaliyetleri arasında bir mânası olduğuna kanaatimiz yoktur, Sayın Atalay'ın buyurdukları gibi, birçok meclisler aynı çatı altında, bir tek binada çalışmaktadır. Nitekim, Meclisi Âyan ve Meclisi Mebusan, birçok arkadaşlarımızın hatırlıyacıkları gibi, bir koridorla birbirlerine bağlı, bir binadan ibaretti. Fındıklı Sarayı adındaki bir binada çalışırlardı;

teşkilâtları ayrı idi. Meclisi Âyan teşkilâtı, Sayın Atalay'ın buyurduğu gibi, daha mütevazı, çünkü adedi daha azdı, hizmeti daha azdı, fakat tamamen müstakil idi.

Bizim bugün karşısında bulunduğumuz fikir, Cumhuriyet Senatosunun müstakil bir meclis hüviyetinde olmadığı fikri olduğu içindir ki, bu hassasiyeti gösteriyoruz ve arkadaşlarımızdan iç hizmetler bakımından Senatoyu teşhiz etmelerini rica ediyoruz.

Birleşik oturum, hatırlıyacığımız ve arkadaşlarımızın da izah ettiği gibi, muayyen kararlar almak için toplanılan bir oturumdur. Anayasanın tamamıyla tahdidettiği mevzuların dışında hiçbir şeyi tetkik edemez. Binaenaleyh, meselâ Amerika'yı ele alırsak, Amerika'da birleşik oturuma iki başkan riyaset eder. Ve daha ziyade merasim mahiyetinde bir topluluğu ifade eder. Bu türlü birleşimlerde, hem Senato Reisi, hem de Temsilciler Meclisi Reisi kürsüde yanyana oturur, biri bir celsede, diğeri öbür celsede toplantıyı idare eder.

Bâzı memleketlerde de birleşik oturumu münaivebe ile idare mevzuu vardır. Bizim Anayasamız bu meseleyi halletmiştir.

Tüzüğün müzakeresinde bir mesele geçmişti, bunu hatırlatarak bir noktayı arz edeceğim. Millet Meclisinden Cumhuriyet Senatosuna ve komisyonlara intikal eden kanunların süresi içinde tetkiki lâzımdır. Bu süre bize havale ile başlar. Ve kaç defa sayın komisyon ve başkan ve sözcüleri üzüntü ile müracaat etmişler ve demişlerdir ki: bize gönderdiğiniz, havale ettiğiniz tasarıların yalnız kuru kuru maddeleri ile karşı karşıyayız. Millet Meclisinde ne konuşulmuştur, müzakere zaptı ne şekildedir? Ne gibi fikirler ileri sürülmüştür? Bunları bilmiyoruz. Hatırlıyacığımız gibi, çok mühim kanunlar bu devrede geçmiştir ve Millet Meclisinden bize bu yolda gelmiştir; son bir misal, en taze bir misal olarak arz edeyim. Gösteri Yürüyüşleri Kanunu. Bu kanun bize havale edildiği zaman, Komisyon Başkanı arkadaşımız Menteşeoğlu, gelip, Mecliste birçok tadiller (Heyeti Umumiye) olduğu için, tutanakların kendilerine, komisyona temin edilmesini taleb etmiştir, haklı olarak. Müracaat ettiğimiz zaman bu tutanaklar henüz tabedilmemiştir, cevabı karşısında kalmıştır ve matbaa ile temas

ettiğimiz zaman Türkiye Büyük Millet Meclisi Matbaasının, tabii olduğu bugünkü rejim ve hal itibarıyla, evvelâ Millet Meclisi tutanaklarının tabii ve evrakının tabii, ondan sonra Senato evrakının ve tutanaklarının tabii emrinin verildiği anlaşılmıştır.

Geçenlerde Akif Eyidoğan arkadaşımız, tutanakların Saltanatın en son devirlerinde dahi 48 saatten daha ziyade gecikmediğini burada izah etmişlerdi. Hakikaten elde olan tutanaklar bunu göstermektedir.

Bizim bugün iki, iki buçuk aya yaklaşan bir zamandan beri tabedilmemiş tutanaklarımız vardır. Arkadaşlar, elbette bu durumda tutanakları tetkik etmek imkânını elde edememişlerdir.

Personel bakımından arkadaşımız arz ettiler. Zabıtlarımız için kendi stenolarımız yoktur. Bugün mesai sarf eden genç stenolar her iki Meclisin külfetini üzerlerine alıp çalışmak mecburiyetindedir. Halbuki ayrı bir teşkilât kanunu muayyen kurslar açarak yeni steno yetiştirmekle bize tamamıyla kâfi gelebilir.

Komisyon kâtipleri aynı vaziyettedir. Ve ne verilerse o komisyon kâtiplerini alıp sayın Başkanlarımızın emirlerine vermek mecburiyetinde kalırız. Fakat onlar hakkında hiçbir tasarruf hakkı yoktur. Ne komisyon başkanlarının, ne de Senato Başkanlık Divanının yoktur. Burada tafsilâta girip neler çekildiğini, ne gibi müşküllele karşılaştığımızı izah ederek vaktinizi almak istemiyorum. Yalnız, her halde istirhamımız Senato iç hizmetlerinin önümüzdeki bir yıl zarfında daha iyi geçmesi için arkadaşlarımızın himmetlerini esirgememelidir.

Geçirdiğimiz bir yıl zarfında, şâyamı şükrandır ki, komisyonlarımızın bütün bu noksanlara rağmen sarf ettikleri emeklerle bugün ortada kalmış, tatbik edilmemiş hemen hemen hiçbir lâyiha yoktur. 10 - 15 soru cevaplanmak için Salı günü emrinize sunulacaktır. Millet Meclisinde teraküm eden evrakların hiçbirisi bizde teraküm etmiş değildir.

Sayın komisyon arkadaşlarımıza ve onların Reislerine teşekkür ederek ve bu yeni tüzükte Başkanlık Divanı eğer yeni bir teşkilâtle teşhiz edilirse emeklerimizin daha semereli olacağını ifade etmekle sözlerimi bitiriyorum; hepinizi bürmetle selâmlarım. (Sürekli alkışlar) Sayın komisyon arkadaşlarımıza ve onların Reislerine

teşekkür ederek ve bu yeni tüzükte Başkanlık Divanı eğer yeni bir teşkilâtla teşhiz edilirse emeklerimizin daha semereli olacağını ifade etmekle sözlerimi bitiriyorum; hepinizi hürmetle selâmlarım. (Sürekli alkışlar)

BAŞKAN — Başka söz isteyen..

FERİT ALPİSKENDER (Manisa) — Söz istiyorum, efendim.

BAŞKAN — Buyurun.

FERİT ALPİSKENDER (Manisa) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım; Cumhuriyet Senatosunun müstakil bir hüviyet içinde gelişebilmesi imkânlarını Sırrı Atalay arkadaşımız, hemen diyebilirim ki, hepimizin adına tercüman olarak, ifade ettiler ve kendileri esasen bu tezi Kurucu Meclisten beri müdafaa edegelmektedir. Bu dâvadaki samimiyetine de kaaniiz, bunun için de bilhassa kendisine teşekkür ederiz.

Sayın Senato Başkanımız Suad Hayri Ürgüplü'de onun bıraktığı bazı eskileri tamamladılar. Ve bir senelik tatbikattan güzel örnekler vermek suretiyle bu tüzük üzerinde durup, üzerine eğilmemiz lüzumunu ifade buyurdular. Bilhassa Sırrı Atalay arkadaşımızın takdim ettikleri önergede Millî Saraylar meselesini bendeniz eksik olarak görmüştüm. Millî Sarayların doğrudan doğruya alâkası Cumhuriyet Senatosiyeldir. Malûmuâliniz, hilâfet ve saltanatın ilga edildiği zaman bir aralık bunu Millî Emlâke vermek istediler. Sonra Büyük Millet Meclisi kararıyle «Riyaseti Cumhur sarayı olamaz» dendi, Millî Saraylar ismi verildi ve Türkiye Büyük Millet Meclisine bağlı olarak bu devam etti. Bunun sebebi de Reisicumhurun yurt dışına seyahati veya her hangi bir sebeple, meselâ, hastalığı dolayısıyla vazifesine bakamaması halinde, o zaman Büyük Millet Meclisi Reisinin, kendisinin tabii vekili olması idi.

Şimdi, Anayasamıza göre Reicumhur tabii vekili Cumhuriyet Senatosu Başkanıdır. Ve dünyanın her yerinde Devlet reislerinin kışlık ve yazlık ikâmetgâhları olur. Onun için millî sarayların birinci vasfı Devlet Reisinin yazlık ikâmetgâhı olmasıdır. Meclisin kış tatili dolayısıyla son zamanlarda kışın da kullanılmıştır. Onun için sayın Sırrı Atalay arkadaşımız önergelerine bu diğer müesseseleri bağlarken Millî Sarayları da ithal etmiş

olurlarsa daha isabetli olacak ve bizi de ayrıca bir önerge vermekten kurtarmış olacaklardır. Sırrı Atalay arkadaşımız, tahmin ediyorum ki, eski İctüzüğün 218 nci maddesini örnek ittihaz ettikleri için Millî Saraylar da oraya gitmemiş, arz ettiğim gibi bu hilâfet ve saltanatın ilgasından sonra Devlet Reisine bağlandı. Ve Millî Saraylar ünvanıyla anıldı. Ondan ileri gelse gerektir. Millî Sarayların oraya alınması faydalı olur. Bilhassa bu ciheti belirtmek isterim.

İctüzüğün Reicumhurun tasdik ve ilânına müncer olmaması onun bir kanun hüküm ve kuvvetinden uzak olmasını icabettirmez. Çünkü İctüzük teşriî organa ait bir meseledir. Ve Devlet Reisi Anayasa mucibince teşriî organlara müdahaleden uzak tutulmuştur, tarafsızlığı prensibine dayanılarak. Fakat Hükümetin icra edeceği hususları Reicumhur tasdik ve ilân eder. Çünkü, Reicumhur icranın başıdır, ve Başbakanı da kendisi tayin eder. İctüzük yine, Sırrı Atalay arkadaşımızı teyiden arz ediyorum, tam manâsiyle bir kanun hüküm ve kuvvetindedir. Bu itibarla, İctüzüğe bu maddenin konması hukuki bakımdan hiçbir mahzur taşımamaktadır.

Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisi arasındaki çıkmaz ihtilâf demiyeyim, çünkü Senato hakikaten kendisine yakışır bir olgunluk ve vekâr içinde hukuk prensiplere dayanarak, tatbikatını da aynı şekilde presiplere istinat ettirerek, haklarını istemiştir. Fakat karşı taraf daha ziyade hissî ve indî hareketlerde bulunmuştur ve esasen cemiyet hayatında daima yenîye ve yeniliğe karşı direnme her zaman hissedilir olur. Bu direnme, millî harstan ve anenelerden gelirse faydalı olur. Fakat böyle bir kaynaktan gelmez ve bir hukuki mesnede de istinadetmezse şüphesiz ki yeniliğe karşı bir sabotaj olur. Esasen bu direnme hiçbir mantığa da istinadetmemektedir. Yine Sırrı Atalay arkadaşımız bu müesseseleri tadadederken, işte şu ve bu sebeple bugünkü Meclis aynı çatı altında yaşayan iki müesseseden ibaret olduğuna göre bunların Millet Meclisinde kalmasında ısrar ediyorlar dediler. Aynı çatı altında bulunmak, bunların betahsis birine bağlanmasını icabettirirse o zaman Senatoya değil de Millet Meclisine bağlanmasının sebebi ve izahı yapılmamış olur.

Nitekim Sayın Suad Hayri Ürgüplü'nün bu kürsüden buyurdıkları bir husus vardır ki hakikaten Millet Meclisinin bu husustaki ısrar derecesine varan direnişleri biraz hissi bir ifadedir. Buyurdıklarına göre Anayasa Encümeni bunu Bütçe Encümeninden almış, venibaştan bir kanun tedvin ederecesine bunu tedvin etmiştir. Anayasaya göre, bugün ayakta bulunan, yürürlükte olan İktüzüğe göre, bu, tamamen aykırıdır. Çünkü, bugünkü İktüzüğümüz, encümenlerin asla kanun tedvin edemeyeceklerini ve kendilerine muhavvel olan hususata tatbik ederek bir karara bağlayacağını, söyler. Sonra, bir encümen, diğer bir encümene havale edilen bir lâyihaı istediği zaman, sadece bunun üzerinde bir mütalâa beyan edeceğini, yine bugünkü İktüzüğümüz bildirmektedir.

Bugünkü İktüzüğün 28 nci maddesinin 2 nci fıkrasını okuyayım: «Kezalik bir encümen diğer bir encümene muhavvel bir lâyiha veya teklif veyahut alelittak bir mesele hakkında mütalâasını beyan etmek üzere o lâyiha veya teklifin kendisine havalesini istiyebilir.» Yalnız mütalâa beyan etmek üzere, yoksa tümünü değiştirmeye yetkili değildir.

Yine İktüzüğün 29 ncu maddesi şöyle diyor: «Encümenler kendilerine muhavvel işlerin tetkikinden başka hiçbir işle meşgul olamazlar.» Ve bu madde, bilhassa uzun bir Parlâmento tatbikatı esnasında, şunu belirtmiş ki; encümenler kanun tedvin edemez. Gelen kanunları ancak tetkik eder, tadil eder. Şu veya bu şekle sokar. Bu itibarla Millet Meclisinin bu tasarrufu yerinde değil ve bizatihi bugün yürürlükte olan İktüzüğe de aykırıdır. Biz İktüzükte yapacağımız bu tadille bir tatbikat avantajı sağlıyoruz. Bizim İktüzüğümüz bir kanun hüküm ve kuvvetindedir. Şayet Millet Meclisi de kendi İktüzüğünü yaparken buna uymazsa o zaman bize Cumhuriyet Senatosu olarak, bir hak aramak, imkânını veriyor. Binaenaleyh, Sırrı Atalay arkadaşımızın çok yerinde olan bu teklifini, ben de, kabul buyurmanızı istirham ediyorum. Çünkü, Millet Meclisi bu hukuki realiteleri kabul etmediği takdirde, hiç olmazsa, Anayasa Mahkemesinde hakkımızı aramak imkânını kazanmış olacağız. Bu tatbik imkânlar da bize sağlanmakta-

dır. Zaten, biz mevcut Anayasanın bize bahsettiği haklar ve prensiplerden başka bir şey istemiyoruz.

Yine, yüksek huzurlarınızı terk ederken, Sırrı Atalay arkadaşımızın bu önergelerine, Millî Sarayları da ithal etmesini istirham ediyorum. Çünkü bunun Millet Meclisi ile, biguna, alâkası ve münasebeti yoktur. Cumhuriyet Senatosu bizatihi kendisiyle alâkadar; murakabesi, tanzimi ve idaresi kendisine mevdu bir iştir. Hürmetlerimi arz ederim.

BAŞKAN — Buyurun, Sayın Ağırnash.

Nİ-YAZI AĞIRNASLI (Ankara) — Muhterem arkadaşlarım, bu meselenin ondört aydan beri gecikmiş olmasından, yani her iki meclis müstakil bir teşriî organ vasfını Anayasa ile iktisabettikten sonra, burada huzurunuzda arz edeyim ki, hâlâ bir teşkilât kanununa ve teşkilâta sahibolamamanın kusurunu başta ben de, Başkanlık Divanında görüyordum. Şimdi Sırrı Atalay arkadaşımızın ve Başkanımız Sayın Ürgüplü'nün izahatından sonra anladım ki, nezaketin haddi gusvasına varılarak teşriî meclisler arasında en ufak bir ahenksizliğin çıkmasının önlenmesi gayretiyle âdetâ en yatkın bir hareket tarzı ihtiyar olunmuş ve gecikme de bundan doğmuştur. Binaenaleyh kendi viedanında, Başkanlık Divanımız bu işte acele etmiyor şeklinde mevcudolan şüphe bu şekilde izale edilmiş oldu. Kendilerine huzurunuzda gösterdikleri olgunluk, nezaket ve anlayış dolayısıyla teşekkür ederim, tebrik ederim. Elbetteki Cumhuriyet Senatosuna düşen bu yolda bir anlayışlı hareketi. Ama, bunu muhtelif zamanlar, münferit birtakım hareketler olarak bizler Karma Bütçe Komisyonunda izah ederken, orada ikaz sadedinde söyledik. «Bir müessese ya vardır, bütünü ile olması icabeder, ya yoktur, bütünü ile yok olur.» Başka bir sık, ikinci bir yol yoktur.

Bu meclislerde öylesine teşkilât kanunları vermişizdir ki, lüzumu çok şek ve şüphe götürür, hele fazlalığı şüphe götürmeyecek kadar aşikârdır. Bugün beşyüzbine varan ve Personel Dairesi tarafından ıslahı ve tanzimi mutlak surette sık sık temennilerimizin hedefini teşkil eden, devlet kadrolarının, İktisadi Devlet Teşekküllerinin ne durumda olduğunu burada izaha bile lüzum yoktur. Yani bu kadar geniş bir memur, hizmetli, ücretli kütleyi hoş görürlükle karşılayabiliyoruz da Cumhuriyet Senatosu gibi Anayasamızın uzun

mücadelelerden sonra kazandığı bir teşriî organ-
dan 80 - 100 kişilik bir personeli esirgiyoruz. Sa-
yın Ferit Alpiskender arkadaşımız, Millet Mec-
lisine mal olur şeklinde ifadede bulundular. Öyle
anlaşılacağı endişesiyle bir hususu tavzihe lüzum
duyuyorum. Bu, Millet Meclisinin böyle bir an-
layıştan hareket etmesini ümit etmek bile iste-
mem. Bu sadece şahıs meselesidir. Maalesef gayet
basit ve bu kürsüden üzülererek ifade etmek mec-
buriyetinde kalacağım; ancak primitif saymak lâ-
zımgelen, bütün teşkilât benim kanadımın altın-
da bulunsun diyen bir zihniyetten ileri geliyor.
Bunu başka türlü izah etmeye imkân yok. Bunu
başka makamlara yakıştırmak mümkün değildir.
Neden?.. Mademki ayrı ayrı müesseselerdir, ayrı
ayrı teşkilât vermek için isticâl göstermeleri lâ-
zımgelirdi. Hakikaten burada ifade edildiği gibi
karma toplantılarımızdaki gündem mevzularının
hallinde bile bir bencillik ve bir otorite hevesi sık
sık kendisini göstermiş oluyor. Bu teşriî organlar
arasında anlaşmazlıklarla geçen şu iki seneyi ha-
tırliyerek bu sayfayı kapatmış olalım. Benim, Sa-
yın Atalay arkadaşımızın geniş izahlarında ka-
tılmadığım nokta yoktur. Çok dikkatle tetkik et-
mişler, sağ olsunlar. Her noktasına iştirak ediy-
rum. Yalnız, muvakkat mahiyet arz eden bâzı hu-
susların, daimîlik arz eden kanunlar gibi muvaka-
kat hükümler içinde yer alması, umumiyetle bütçe
teknîğine, Muhasebei Umumiye Kanununa ve ka-
nun anlayışına uygun düşer mi? Benim endişem
sadece buradadır.

Bizim bu konuyu, Teşkilât Kanununu İctü-
zûkle halletmek yoluna gitmemiz belki bir ders
verme bakımından isabetli olacaktır. Fakat yarın
bu kanunun icabettirdiği masraflar için tahsisat
istenecektir. Bütçe Kanunu oradan geçtiği için
bu tahsisatın istenmesi Bütçe Karma Komisyo-
nundan olacaktır. Orada birtakım güçlüklerle
karşılaşacağız. Diyeceklerdir ki, bir teşkilât ka-
nunu çıkmadıkça İctüzüğe konulan bir hüküm
Karma Bütçe Komisyonunu tahdidetmez. Buna
tahsisat vermeyiz. Böyle bir şeyin olması müm-
kün olduğundan bunu arz ediyorum. Şu halde bi-
zim yapacağımız başka bir demarj, Cumhuriyet
Senatosunun Riyaset Divanını destekliyerek, Teş-
kilât Kanununun mutlâka kabul edilmesi yolun-
da bir demarj düşünülemez mi? Yakında Devlet
bütçesi gelecektir. Bunu şimdiden ifade ederek,
Karma Bütçe Komisyonu ve Meclis Başkanlıkla-

rına «Teşkilât Kanunumuz çıkarılmazsa bütçeyi
müzakere etmiyeceğiz» denilemez mi? Komisyon-
da birbuçuk sene beklettiği Teşkilât Kanununun
hemen çıkarılması ve komisyonun vazifesi dışın-
da, Sayın Alpiskender'inde ifade buyurdıkları
gibi, yeni bir teklif haline getirmek gibi tamamen
kendi vazife hudutları üstünde bir davranışı red-
dederek sadece Teşkilât Kanunu teklifimizin sü-
ratle ve teklifimize âzami derecede uygun şekilde
Meclisten geçirilmesi, aksi halde bütçenin müza-
keresi hususunda Cumhuriyet Senatosunun bütçe-
nin vebalini almaksızın kendi hallerinde bırakmak
gibi bir demarj yapılamaz mı diye aklıma geldi.

Cumhuriyet Senatosu, - ben şüphesiz ki, kendi
Teşkilât Kanunumuzu kendimizin yapmamız ta-
raftarıyım ve bu lüzumludur - kıymetli arkada-
şımızın bu fikirlerine iltihak ederek, yahut bunu
ikinci şık olarak düşünerek Teşkilât Kanununu
Cumhuriyet Senatosundan geçirir ve kabul ede-
riz. Anayasadaki cereyan tarzı böyle olmaz. Fakat
bu bizim iç meselemiz olduğuna göre, bir ayrı ka-
nun olarak geçirilip, «bu bizim kanunumuzdur,
bu Karma Bütçe Komisyonunda nazara alınsın,»
denilemez mi? İkinci yol da budur.

Kıymetli arkadaşlarımın da ifade ettikleri
gibi, bu gayet mühim bir kanundur. Bizden sonra
gelecek, ve çok kıymetli teşriî faaliyetleri olacağı
temenni edilecek Cumhuriyet Senatoları için de
bir mukaddime olacaktır. Bu davranışlar her hal-
de çok netice alır ve müessir olmalıdır. Bugüne
kadar bu davranışta bulunan zihniyete buradan
eseflerimi ifade etmeden geçmiyeceğim.

Yüksek Heyetinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Artus.

İCTÜZÜK KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ÂMİL
ARTUS (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Muhte-
rem arkadaşlarım, hiç şüphe yok ki, İctüzüğün
bütün hükümleri çok önemli idi. Fakat, Sena-
tonun iç hizmetlerine taallûk eden ve şu anda
görüşülmekte olan ve bunu kapsıyacak madde-
ler ayrıca özel bir ehemmiyet taşımaktadır.

Komisyonumuzun İctüzüğü hazırladığı sıra-
larda - ki oldukça eski bir tarihe, geçen sene
ortalarına kadar gitmek lâzımgeliyor - Teşkilât
Kanunumuzun hazırlandığı ve Millet Meclisine
sunulduğu, komisyonca malûm olduğu için, ko-
misyon Teşkilât Kanunu birçok hususları dü-
zenlemiş olduğunu bildiği için, bugün huzuru-
nuza gelmiş olan maddeyi bu şekilde tedvin et-

meyi yeterli bulmuştur. Fakat o günden bu yana geçen zaman içinde, şimdi dinlediğiniz Sayın Başkanımızın izahatından ve Sırrı Atalay arkadaşımızın ifadelerinden durumun bildiğimizden çok daha başka şekilde cereyan etmekte olduğunu anlamış oluyoruz. Bu vaziyet karşısında, hakikaten bu maddelerin daha başka bir şekilde düzenlenmesi bir zaruret olarak kendisini gösteriyor. Yine aynı sebeptendir ki, Sayın Atalay arkadaşımızın temas buyurdıkları bugün yürürlükte bulunan İçtüzüğün 221 nci maddesi, şimdi huzuruza sunulmuş olan İçtüzükte yer almamıştı. Esasen sadece Riyaset Divanı tarafından, Meclisin veya Senatonun Dahili İdare Talimatnamesinin düzenleneceğine ve bu Dahili İdare Talimatnamesinde ne gibi hususların tanzim edileceğine dair bir hükmü kapsamamaktadır.

Yine bu madde vakiyle yürürlüğe konulduktan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi memurlarının teşkilât hakkındaki 5509 sayılı Kanunla ve yine bu kanunda değişiklik yapmayı icab ettiren 5931 sayılı kanunlar, aşağı - yukarı, bu talimatnameyi tamamlamış veya uygulanma sahasını daraltmış vaziyettedir.

Görüşümüzü özetlemek icabederse İçtüzük yapıldığı zaman Teşkilât Kanunumuzun normal bir prosedür içinde çıkacağı ve tatbik edileceği kanaati komisyonumuzda hâsıl olduğu için, maddenin bugünkü teklif edildiği şekilde kalması ile iktifa edilmişti. Söz konusu olan 227 nci maddenin ayrıca İçtüzüğe konmasına lüzum ve zaruret görülmemiştir.

Şimdi, yepyeni bir vaziyetle karşılaştığımıza göre ve Senatoda biraz evvel de Sayın Senato Başkanının lütfettikleri izahatlarıyla Senatonun ne kadar sıkıntılı bir durumda olduğunu da açıkça anlatmış olduğuna göre, hakikaten birtakım tedbirlerin alınması keyfiyeti artık Genel Kurula ve komisyona terettüb etmektedir.

Bu itibarla Sayın Sırrı Atalay arkadaşımızın bu hususlara temas eden önergesini biz de benimsiyor ve buna katılmaktan zevk duyuyoruz. Buradaki fikirlere karşı bâzı tereddütler olabilir. Bu tereddütleri, komisyon olarak, itimat buyurduğunuz ve yetki verdiğiniz bir arkadaşımızın sıfatıyla, Anayasa hukuku açısından aydınlatmayı bir vazife telâkki ediyorum. Bu itibarla kısaca bâzı noktalara dokunacağım.

Efendim, bizim Anayasamız katiyen üç Meclis esasını kabul etmiş bir Anayasa değildir. Kesin olarak anlaşılması lâzımgelen evvelâ bu nokta vardır. Yani Anayasamız Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosu ve Türkiye Büyük Millet Meclisi diye üç Meclisli bir sistem kabul etmiş değildir. Tam aksi bizim Anayasamız iki Meclisli bir sistemi kabul etmiştir. Bunlardan bir tanesi Millet Meclisi, diğeri ise Cumhuriyet Senatosudur. Fakat, mahdud ve istisnai bâzı hallerde bu iki Meclis beraber toplanır ki, buna birleşik toplantı adı verilir. Bu toplantıların adı birleşik toplantılardır.

Bu toplantıların adı, sürücü lisanla, hataen söylendiği gibi Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantıları değildir. Anayasamız Cumhuriyet Senatosunu ve Millet Meclisini, her ikisini iki kamara, iki Meclis olarak mütalâa etmiştir. Bu iki Meclisi millî iradenin temsilcisi olarak görmektedir. İki Meclisin bir arada toplanmasına bir terim yanlışlığı olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantısı denilmektedir. Bu tâbir de, eski Anayasamızın, Atatürk'ün ruhuna sadakat göstermek ve Millî Mücadele senelerinde kullanılmış olan ve ayrıca memleketimizde özel bir kıymeti ve tarihî bir kıymeti bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi kelimesini, vakiyle Anayasa Komisyonunda, bunun bir türlü feda edilmesine gönlümüz razı olmamasından ve komisyonumuzun da bu hisse kapılmış olmasından ileri gelmektedir. İşin tarihçesi de bundan ibarettir.

Yoksa, aslında pekâlâ üçüncü bir kelimeyi de, yahut iki Meclisi ifade etmek üzere bir formül düşünebilirdik. Manafileh, bu yalnız bir hal çaresi de değildir. Başka memleketlerde böyle bir şekilde olmak üzere Ayan Meclisi veya Senato ve Millet Meclisini de ihtiva eden üçlü bir terim de mevcuttur.

Nitekim, Birleşik Amerika'da «Kongre» dediğimiz terim, tamamen bizdeki «Büyük Millet Meclisinin» karşılığındadır. Kongre iki kamardan ibarettir.

Kongreyi teşkil eden müesseseler Temsilciler Meclisi ve Senatodur. Ve kanun kongre tâbirini kullandığı zaman bu iki Meclisi kesdedir. Bizde de Anayasamız Türkiye Büyük Millet Meclisi tâbirini kullandığı zaman bu iki Meclisi, yani, Millet Meclisi ve Senatoyu kasdedir. Bu âdeta iki sözü tekrar etmemek için

bir nevi kabul edilmiş bir kolaylık gibidir. Bizde demek ki, iki Meclis mevcuttur. Bu iki Meclis her ne kadar çalışmalarının sonunda bir tek eser vücuda getirirlerse de çalışmaları, bünyeleri ve faaliyetleri itibarıyla tamamen birbirinden müstakildir.

Şimdi bu vaziyet karşısında, bu esas tesbit ettikten sonra, biz tabiatıyla Teşkilât Kanunumuzu ve İçtüzüğümüzü bu prensiplere uygun ve buna muvazi olarak hazırlamamız gerektiğini Sırrı Atalay arkadaşımız Osmanlı Meclisi Âyanının İçtüzüğünü misal göstererek ifade buyurdular. Biz her halde Osmanlı devrinden daha geriye doğru gitmek durumunda değiliz. O devirde kabul edilmiş olan birtakım prensipleri muhafaza etmek cesaretini göstermemiz gerekmektedir. Kaldı ki, Anayasamız sarîh olarak bu hakkı bize tanımıştır. Millet Meclisine mensup arkadaşlarımızla yaptığımız münakaşalardan öğreniyoruz ki, onların saplandıkları bir hüküm vardır. Bu hükmü, hepiniz biliyorsunuz, müşterek toplantıların Başkanlık Divanını Millet Meclisinin Başkanlık Divanı teşkil eder, diye Anayasamızda bir hüküm vardır. Orada müşterek toplantı tâbiri kullanılmıştır, Türkiye Büyük Millet Meclisi tâbiri kullanılmamıştır. Yahut, Türkiye Büyük Millet Meclisi diye bir Meclis yoktur. Bunun olmadığını, buna en çok bel bağlayanların, yani, Millet Meclisinin ifadelelerinden de anlaşılmaktadır.

Maddede, «Müşterek toplantılarda, Başkanlık Divanı, Millet Meclisi Başkanlık Divanı» denilmektedir. Bunun manası nedir? Bunun manası, gayet sarîh olarak, müşterek toplantıları biraz evvel Sayın Senato Başkanının da ifade buyurdıkları gibi, Amerika'da olduğu gibi, iki Başkanın yanyana oturarak, oturumu münavebe ile idare etmeleri gibi bir duruma mahal vermemek içindir.

O halde, müşterek toplantıların idaresi bakımından o andaki Başkanlık Divanı, Millet Meclisi Başkanlık Divanıdır. Fakat, toplantıdan evvelki safhada, toplantının hazırlanması, gündemin tesbiti vesaire gibi konularda, hattâ müşterek toplantılara davet meselesinde, ki bu hak toplantının dışında olan temas ve olaylardır, pek tabii olarak her iki Meclis Başkanlık Divanlarının müşterek çalışması, gündemi vesaireyi beraber hazırlaması gerekmektedir. Bu-

nun pek tabii olduğu aşîkârdır ve Anayasamız da bunu tasrihe lüzum görmemiştir. Sadece toplantıyı kimin idare edeceği meselesi vardır ki, buna da Millet Meclisi Başkanlık Divanı demek suretiyle, müşterek toplantıların Millet Meclisi Başkanı tarafından idare edileceği açıklanmıştır.

Şimdi görülüyor ki, burada, Anayasanın bir fıkrasından istifade ederek Senatoyu Millet Meclisinin bir komisyonu veya bir şubesi haline getirmeye mevzuat ve Anayasamız katiyen müsaait değildir.

Yabancı memleketlerde görüyoruz ki; onların senatolarının İçtüzükleri tamamen müstakil hüviyetli ve kendi durumuna hâkim, kendi teşkilâtına hâkim hükümler taşımaktadır. Meselâ bir fikir vermek için Fransız Senatosunun 1961 tarihli İçtüzüğünün 102 nci maddesini müsaadenizle okumak istiyorum.

Burada «Divan, Senato hizmetlerinin teşkilâtına ve işleyişini, işbu İçtüzüğün koyduğu formalitelerin muhtelif servisler tarafından yerine getirilme şekillerini, keza, personelin statüsünü ve Senatonun yönetmeliği ile personelin mesleki teşkilâtı arasındaki münasebetleri, bir İçtüzük tâyin edecektir» hükmü karşımıza çıkıyor. Demek ki, bir İçtüzük kabili tatbik gayeleri tâyin edecektir. Sonra, yine bir madde daha var. «İdari bakımdan, bu madde üzerindeki tasarruf yetkisi Başkanlık Divanına aittir. Yönetim, Divanın murakabesi altında idareci üyeler vasıtasıyla sağlanır.» ve saire.

İtalyan içtüzüklerinde buna benzer gayet açık hükümler mevcuttur. 118 nci maddeyi okuyayım : «Senatonun idari bürolarına ve hizmetlerine bir Genel Sekreter nezaret eder. Teşkilât kadrosu, yetkileri, büroların vazifeleri ve Senatoya alınan personele ait bütün nizamî kaideler, Başkanlık Divanı tarafından tasdik edilen özel talimatla tesbit olunur.»

Görülüyor ki, bu içtüzüklerde, 3 ncü şahıslara ait kayıtların ayrıca özel talimatlarla düzenlenebileceği esasını kabul etmişlerdir.

Ayrıca, İçtüzük kanun değildir tezine karşı olmak üzere Sayın Sırrı Atalay arkadaşımız biraz evvel burada Anayasamızın 149 ncü maddesinden bahis buyurdular. Ben de aynı mütalâaya iştirak ediyorum. Anayasamızın 149 ncü maddesi iptal dâvası açabilecek olan ma-

kamları tesbit etmektedir ve onlara karşı iptal dâvası açılabilceğini saymaktadır. Bu maddeye göre bu Meclislerin, yani Cumhuriyet Senatosunun ve Millet Meclisinin İctüzüklerine karşı iptal dâvası açmak mümkündür.

Demek ki, İctüzük, kanunlarla tamamen aynı seviyeye getirilmiş ve konulmuştur. Denilebilir ki, İctüzük hakkında Meclis mensupları tarafından bir iptal dâvası açılması söz konusu oluyor. Onun için kendilerine bu hakkı vermek maksadiyle bu hüküm sevk edilmiştir. Derhal buna cevap vereyim. 149 ncu madde, yalnız Meclis mensuplarına değil, ki o Meclislerin en az 1/6 sayısındaki üye sayısının müracaatıyla açılabilmesi mümkün olan bir dâvadır. Bunun dışında bakınız ne kadar mühim bir hüküm sevk ediliyor : «Kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda Yüksek Hâkimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay ve üniversiteler...» Bu 149 ncu madde, bunların varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda meclislerin içtüzüklerinin hüküm ifade etmesi mümkün ve melhuz ki, kendilerine bu bakımdan dâva hak tanınmıştır.

«... Kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda Yüksek Hâkimler Kurulu, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay ve üniversiteler kanunların veya Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüklerinin...» Yine bakınız, iki Meclisin ismini tekrar etmemek için Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzükleri diyor. Ama içtüzükleri demek suretiyle iki Meclisi ayrı olarak kasdettiğini sarahaten ifade ediyor. Bu suretle 3 ncü bir meclis olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi olmadığı tezi Anayasa hükümleri ile teyit ediliyor. Bu husus şu maddede de kendisini gösteriyor. Kanunlar veya Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüklerinin veya bunların belirli maddelerine ve hükümlerine göre, Anayasaya aykırılığı iddiasıyla, Anayasa Mahkemesine doğrudan doğruya iptal dâvası açabilirler.

Bu hüküm de gösteriyor ki, biraz evvel arz ettiğim diğer gerekçelere bu hükümler de eklenirse, İctüzüğün bu şekilde tanzimi şekli, Anayasa ve hukuk esaslarına aykırı olmaması lâzımgelir.

Biraz evvel konuşan arkadaşım Sayın Ağırnash, meselenin halli için iki teklif düşündüklerini ifade ettiler. Birisi, bütçe meselesi. Yani,

bizim Teşkilât Kanunumuz çıkarılmazsa bütçeyi görüşmekten, yahut bütçe görüşülmesinden istinkâf edelim gibi bir ifadede bulundular. Bendeniz bunun Anayasa bakımından mümkün olabileceğini zannetmiyorum. Bütçedeki muayyen daire işlerinin görüşülmesi meselesi Anayasayla bize verilmiş bir haktır, bir görevdir. Bizim Teşkilât Kanunumuz çıkmadığı için biz de bütçeyi görüşmüyoruz, veya, bunun görüşülmesinden istinkâf ediyoruz dememiz doğru bir şey olmaz kanaatindeyim.

Bundan başka gene bir teklif olmak üzere, «Teşkilât Kanunumuzu madem görüşmüyorlar biz, tıpkı bütçe gibi veya ek ödenek kanunları gibi Senato Teşkilât Kanununu evvelâ biz görüşelim, ondan sonra Meclise gönderelim. Bunun üzerinde duralım» diyorlar. Ben şahsan ve komisyon üyesi olarak, bunun da mümkün olacağına inanmıyorum. Çünkü Anayasamız, belirli maddelerinde kanunların ne şekilde görüşüleceğini tesbit etmiş bulunmaktadır. O halde biz komisyon olarak, durum ve ihtiyaçlar karşısında bu maddenin ihtiyaca uygun şekilde tanzimi gerektiğine inanıyoruz. Sayın Atalay'ın takriri okunduğu zaman fikrimizi ifade edeceğiz. Eğer bu imkânı derhal bulamazsak, takririn komisyona verilmesini rica edeceğiz. Gelecek Birleşimde takrir hakkındaki fikirlerimizi beyan edeceğiz. Takriri esas itibarıyla kabul ediyoruz, fakat bâzı redaksiyon tetkiki noktalarından bir mühlet istememiz mümkün olacaktır. Maahaza, bunu da kesin olarak takrir okunduktan sonra ifade edebiliriz. Şimdiden kesin bir şey söyleyemiyorum. Hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Turhangil.

FİKRET TURHANGİL (Aydın) — Efendim, vaktin gecikmiş olması sebebiyle, bu kısa müddet içinde ufak bir konuşma yapma ihtiyacını duydum. Sayın Başkanım Suad Hayri Ürgüplü'nün bu kürsüde, bir senelik müddet içinde, Yüksek Senatonun vâkarına uygun şekilde, faaliyet yapmış arkadaşlar arasında ve T. B. M. Meclisinin birleşik toplantılarında, hizmetimizden mütevellit beyan ettikleri ifadeye teşekkürlerimi bildiririm.

Muhterem arkadaşlarım; bendeniz, meseleye başka bir açıdan bakacağım. Açım şu : Anayasanın tedvin tarzı, Sayın Komisyon sözcüsü Âmil Artus'un T. B. M. Meclisi teriminin konmasının,

Büyük Atatürk'ün Cumhuriyeti tesis ettiği anda, vermiş olduğu büyük isimden uzaklaşmamak gayesine mâtufl bulunduğunu ve bu sadakatten ileri geldiğini beyan ettiler. Hakikaten iki meclisin bulunduğu anlaşılıyor. Bunlardan birisi, Anayasamın 67 nci maddesinde yer alıyor ve 450 milletvekilinden kurulduğunu beyan ediyor.

Anayasanın 70 nci maddesi ise; C. Senatosunun 165 üyeden müteşekkil olacağı beyan ediyor. Ancak 63 ncü maddeyi tetkik ettiğimizde, orada bir kuruluşa daha rastlıyoruz. Bu kuruluş; Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşudur. Mademki Anayasamız Türkiye Büyük Millet Meclisini de bir kuruluş olarak kabul etmiştir, o halde böyle bir kuruluşun fonksiyonlarının işleyebilmesi için kuruluşa ait bir teşkilâtın da mevcudiyetini kabul etmek zaruretindeyiz.

Şimdi muvakkat birinci maddenin başlığını tetkik ettiğimiz zaman orada da aynen şöyle bir tâbire rastlarız; «Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçilmesi ve toplanması» Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçilmesi ve toplanması diye bir şey yoktur. Fakat Anayasada böyle bir ibare vardır. Şu halde arkadaşlarım, Anayasanın hakikaten çekışmelere, çelişmelere sebebiyet veren birçok noktalara geçen bir senelik müddet içindeki çalışmalarımızda rastladık. Sayın Sırrı Bey, geçici maddedeki, T.B.M. Meclisinin seçilmesi ve toplanması, bu elimizdeki Anayasamın; T.B.M.M. nin seçildiğine ve toplandığına mütedair bir başlık taşımaktadır. Buna ait birçok paragraflar var. Meselâ, diyor ki, 84 ncü maddenin son fıkrası «Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantılarında» acaba T.B. M. Meclisinin birleşik olmıyan toplantıları da var mıdır?... Türkiye B.M. Meclisinin mevcudiyetini de birçok maddelerle, hattâ seçildiğini dahi bu Anayasa ifade ediyor ve «T.B.M.M. nin birleşik toplantılarında...» ben bundan anlıyorum ki, T.B.M.M. nin birleşik olmıyan ve 63 ncü maddedeki kuruluşu ihtiva eden bir üçüncü kuruluşu da vardır... İşte Millet Meclisinden karşımıza çıkan bazı arkadaşların mütalâaları budur. Buna sebep de elimizdeki Anayasanın çok ilmi yazılıp, parlömanter hayatın işleyişinden çok uzak oluşudur. Bu kanaate varmış bulunmaktaym.

Muhterem arkadaşlar, bendeniz, 67, 70, 85/1, 85/3, 84 son fıkralarına göre bu Cumhuriyet

Senatosu kuruluşunun muhakkak bir teşkilâtının olacağını Anayasanın âmir hükümleri emretmiş bulunmaktadır. Hattâ o derecededir ki, Cumhuriyet Senatosunun kendi kolluk işlerini, Anayasa, «meclisler kendi kolluk işlerini kendi başkanlık divanları ile düzenlerler» diyor. O halde benim burada zaptımı tutan, benim ifadelerimi yazan bir kişinin nasıl hareket ettiğini kontrol imkânından uzak mı olacaktır? Hayır arkadaşlar... Bu dâvamızda çok samimî olarak haklıyız. Fakat, karşılıklı bir hüsnüniyet şarttır.

Muhterem arkadaşlarım; konuşmama sebep şu : Bu arada bir hâdiseyi zikretmek isterim; 20 Ağustos 1962 tarihinde İstanbul, Dolmabahçe Sarayında, Divan üyeleri olarak toplandık, meseleler konuşuldu; en nihayet, Büyük Atatürk'ün «Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir» ibaresinin her iki Meclisin Başkanlık Divanı kürsüsünün arkasına hakkedilmesi hususu müzakere edildi. Ve bu yazının yapılmış olan harfleri, önümüze getirildi. Meblâğın yüksek olması hasebiyle, bazı şekiller de seçtiler. Bendeniz dedim ki, zannediyorum Sayın Başkanımız hatırlıyacak, bu toplantıya Fuad Sirmen Bey Riyaset ediyorlardı. Bizim Senato Salonumuzun, Başkanlık kürsüsünün arkasına da «Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir» ibaresinin hakkedilmesini istiyoruz. Bu hususta evvelce Divanımızın kararı vardı, «Hay hay, sizin salonunuzun ölçüsünü alarak hakkettireceğiz» dendi. Fakat, bugün konuştuğuma göre, sizler arkamı görüyorsunuz - hâlâ, Atatürk'ün bu ibaresinin buraya hakkedilmemesinin sebebi, ita âmirliği sıfatının Meclis Reisinde bulunmasından mütevellit verilmiş olan bir sözün, yerine getirilmesinden duyduğum üzüntü ve ıstırapı, Yüksek Senato Heyetinin tutulmakta olan zabıtlarına geçirmek için söz aldım. Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Sağdan, alkışlar)

BAŞKAN — Başka söz isteyen?... Yok. 151 nci madde hakkında 3 takrir var, okutuyorum.

BAŞKAN — 151 nci madde hakkında üç takrir vardır, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

151 nci maddenin aşağıda yazılı olduğu şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Kars

Sırrı Atalay

Cumhuriyet Senatosunun teşkilâtı aşağıda gösterilmiştir :

1. Başkanlığa bağlı a) Özel Kalem, b) Emniyet Grubu.

2. İdare Amirliğine bağlı, a) Saymanlık, Levazım ve Daire müdürlükleri, b) Saymanlığa bağlı veznedarlık.

3. Genel Sekreterliğe bağlı, a) Komisyon müdür ve sekreterlerini de ihtiva eden Kanunlar, Tutanak, Basımevi, Personel ve Arşiv, Basın ve Evrak müdürlükleri, b) komisyonlarına bağlı Bütçe, Plân ve Kitaplık müdürlükleri, c) Doktorluk.

Yüksek Başkanlığa

İçtüzüğün 151 nci maddesinde değişiklik yapılrken, Millî Sarayların da Cumhuriyet Senatosuna bağlanmasını arz ve teklif eylerim.

Manisa

Ferit Alpiskender

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Anayasanın 67, 70, 84 son 85/1 ve 85/3 hükümleri ile Anayasanın diğer hükümleri de göz önünde bulundurularak eski 156-157 yeni 151 ve

152 nci maddelerinin yeniden tedvini için komisyona iadesini arz ve teklif eylerim.

Aydın

Firket Turhangil

BASKAN -- Bu maddenin komisyonda yeniden gözden geçirilmesi teklif edilmektedir. Komisyon ne diyor efendim?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ AMİL ARTUS (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) -- Sayın Atalay'ın takririne katılıyoruz.

BASKAN -- Bu kadar mühim bir meselenin encümünde bir defa daha görüşülmesi iyi olur zannediyorum.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ AMİL ARTUS (Devamla) -- İki buçuk saattir bu mevzu üzerinde müzakere cereyan etmektedir. Komisyon tenevvür etmiş bulunmaktadır. Ayrıca üzerinde tevakkuf etmeye ihtiyaç yoktur kanaatindeyiz.

BASKAN -- Ben bir Başkan olarak bu kadar mühim bir meseleyi daha büyük bir çoğunluğun bulunduğu bir birleşimde reye koymak mecburiyetindeyim. Bu itibarla, 8 Ocak 1963 Salı günü saat 15,00 te toplanılmak üzere Birleşime son veriyorum.

Kapanma saati : 18,20